

Matkalla rikolliseksi

Kirjallisuuskatsaus lapsuuden kehitystehtävien vaikutuksista tulevaan häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen

Iina Nykänen

2/2024

TIIVISTELMÄ

lina Nykänen: Matkalla rikolliseksi. Kirjallisuuskatsaus lapsuuden kehitystehtävien vaikutuksista tulevaan häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Kaisa Lankoski & Peter Liski

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Poliisit ovat päivittäin nuorten rikostentekijöiden kanssa tekemisissä. Nuori rikoksentekijä herättää paljon kysymyksiä ja saa miettimään keinoja, joilla asioihin puuttua niin, ettei synny rikoskierrettä. Jotta asioihin voi puuttua, tulee ymmärtää syy-seuraussuhteita eli taustoja, jotka saavat nuoren oireilemaan rikoksilla. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, miten lapsuuden ja nuoruuden kehitystehtävissä epäonnistuminen korreloi myöhempään häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen. Lisäksi tarkoitus on selvittää, millaisia keinoja poliisilla on puuttua jo varhain nuoren rikoksentekijän rikoskierteeseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käydään läpi rikollisuuden käsitettä ja sitä selittäviä teorioita, lapsuuden ja nuoruuden kehitystehtäviä sekä kehitystehtäviin liittyviä lapsuuden kokemuksia. Myös poliisin näkökulmasta käydään läpi ohjeistuksia ja lainsäädäntöä nuoren rikoksentekijän rikoskierteen ennaltaehkäisemiseksi.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on käytetty kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Vastauksia tutkimuskysymyksiin etsitään aiemman suomalaisen kirjallisuuden avulla. Kirjallisuus on poimittu erilaisista hakukoneista aihepiirin asiantuntijoiden julkaisuista.

Tutkimus tuotti tulokseksi muun muassa sen, että lapsen kehityksessä on paljon riskejä, jotka voivat altistaa rikoskierteelle. Keskeisimmäksi tehtäväksi selvisi nuoruuden aikuisen identiteetin löytäminen, jonka epäonnistuessa voi nuorelle kehittyä negatiivinen identiteetti, joka saa nuoren toimimaan normien vastaisesti. Poliisin keinot varhaiselle puuttumiselle vaikuttavat kirjallisuuskatsauksen perusteella olevan hyvin pieniä, mutta merkityksellisiä tekoja. Lasten elinympäristön tarkkailu, huomioitavien asioiden ilmoittaminen sosiaaliviranomaisille sekä yhteistyö muiden viranomaisten kanssa selvisivät tärkeimmiksi keinoiksi.

Laaja aihepiiri herättää paljon erilaisia mahdollisuuksia jatkotutkimuksille, jollainen voisi olla esimerkiksi tutkimus rikollisen persoonallisuuden piirteistä Suomessa.

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 2/2024

Avainsanat: rikosten ennalta ehkäisy, poliisi, kehityopsykologia, kuvaileva kirjallisuuskatsaus

ABSTRACT

Iina Nykänen: Becoming criminal. A literature review on the influence of childhood developmental tasks on future disruptive and criminal behaviors

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Kaisa Lankoski & Peter Liski

Degree: Bachelor of police services

The police interact with young offenders on a daily basis. A young offender raises many questions and prompts consideration of ways to intervene to prevent the cycle of crime. To intervene effectively, it is necessary to understand the causal relationships or backgrounds that lead the young person to engage in criminal behavior. The purpose of this thesis is to investigate how failure to meet childhood and adolescent developmental tasks correlates with later disruptive and criminal behavior. Additionally, the aim is to explore the methods available to the police to intervene early in the cycle of a young offender's criminal behavior.

The theoretical part of the thesis covers the concept of criminality and explanatory theories, childhood and adolescent developmental tasks, and childhood experiences related to these tasks. From the police perspective, guidelines and legislation for preventing the cycle of criminal behavior among young offenders are also discussed.

A descriptive literature review is used as the research method in this thesis. Answers to the research questions are sought through previous Finnish literature. The literature is selected from various search engines and publications by experts in the field.

The study produced results indicating that there are many risks in a child's development that can predispose them to a cycle of crime. The key task identified is the formation of identity in adolescence and early adulthood; failure in this task can lead to a negative identity, prompting the individual to act against societal norms. According to this literature review, the police's means for the early intervention were found to be limited but significant. Monitoring children's living environments, reporting relevant issues to social services and co-operation with other authorities emerged as crucial methods.

This board topic raises various possibilities for further research, such as studying the personality of criminals in Finland.

Pages: 33

Month and year of review: 2/2024

Keywords: crime prevention, police, developmental psychology, descriptive literature review

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	2
1.2 Aikaisemmat aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt.....	3
2 RIKOS JA SEN TEKIJÄ.....	4
2.1 Rikoskäyttäytyminen teoriassa.....	4
2.2 Profilointi poliisin rikoksia ennalta ehkäisevän ja selvittävän työn apuna.....	6
2.3 Teorioita rikollisuuden syistä	7
3 LAPSUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT HÄIRIÖ- JA RIKOSKÄYTTÄYTYMISEEN VAIKUTTAVANA TEKIJÄNÄ	8
3.1 Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehityksen vaiheiden teoria	8
3.1.1 Vauvaiän kehitystehtävä	10
3.1.2 Varhaislapsuuden kehitystehtävä.....	10
3.1.3 Leikki-ikäisen kehitystehtävä	10
3.1.4 Kouluikäisen kehitystehtävä	11
3.1.5 Nuoruuden kehitystehtävä.....	12
3.2 Minän kehityksen yhteys kehitystehtäviin	13
4 VARHAISEN ELÄMÄN SOSIAALISET SUHTEET KEHITYSKRIISEISSÄ	13
4.1.1 Kiintymyssuhteet ihmisen kehityksen perustana	13
4.1.2 Lapsen laiminlyönti kehityksen varjostajana	16
5 POLIISIN VARHAINEN PUUTTUMINEN LASTEN TEKEMIIN RIKOKSIIN	16
5.1 Poliisin rooli rikosten ennalta ehkäisyssä.....	16
5.2 Poliisin konkreettiset teot lasten tekemien rikosten ennalta ehkäistäessä.....	17
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
6.1 Tutkimusmenetelmät.....	18
6.2 Aineiston keruu	19
6.3 Aineiston analyysi	20
7 TULOKSET.....	21
7.1 Minän kehityksen ja lapsuuden kehitystehtävien vaikutus myöhempään rikolliseen käyttäytymiseen	21

7.2 Poliisin keinot ennalta ehkäistä lapsen rikoskierteen syntymistä puuttumalla varhain.....	24
8 POHDINTA	25
8.1 Aineiston laadunarviointi, luotettavuus ja eettisyys	27
8.2 Jatkotutkimusehdotus	29
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Sanomalehden etusivulle on taas haluttu nostaa uusi uutinen kansaa järkyttävästä Helsingin Koskelassa vuoden 2020 lopussa tapahtuneesta murhasta. Uutisessa kerrotaan, kuinka kolme poikaa yhdessä kohdistivat väkivaltaa neljanteen poikaan, heidän kaveriinsa, jonka johdosta poika menehtyi (Karvinen 2023). Uutiset tapauksesta herättää lukijoissa väistämättä valtavasti kysymyksiä; mikä sai pojat tekemään näin?

Poliisina on tavallista kansalaista enemmän tekemisissä rikollisten kanssa, ja siksi yksittäisten poliisimiesten tulisi tiedostaa syitä, jotka voivat johdattaa rikolliselle tielle. Rikollisuus ja sen tutkiminen ovat ajankohtaisia aiheita aina, sillä se kiinnostaa ihmisiä aina niin pitkään, kun rikollisuutta yhteiskunnassamme on. Kaikille ongelmille on aina juurisyynsä, joka on saanut minut ajattelemaan sitä, mikä olisikaan parempaa ennalta ehkäisyä rikollisuutta vastaan, kuin ilmiön juurisyihin paneutuminen, ihmisen sisältä kuin myös ulkopuolelta. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tutkia erilaisia ihmisen elämän varrella tapahtuvia kehityskriisejä ja niiden vaikutusta myöhempään rikolliseen käyttäytymiseen.

Rikollisuuden syiden tutkiminen ja rikollisuuden ennalta ehkäiseminen on äärimmäisen monialaista ja sitä voidaan tutkia niin monesta eri näkökulmasta, että yhteen jos toiseenkaan opinnäytetyöhön ei kaikkea saa mahtumaan. Juuri psykologiaan painottuva aihe valikoitui opinnäytetyöhöni alun perin siksi, että minä henkilökohtaisesti pidän psykologiaa erittäin mielenkiintoisena tieteen haarana. Lähtökohtana onnistuneelle tutkimukselle pidänkin sitä, että itse tutkijaa kiinnostaa hänen tutkimansa aihe, jotta tutkimuksella voi mahdollisesti herättää myös lukijoiden kiinnostuksen. Psykologia koskettaa meitä jokaista ja auttaa ymmärtämään ihmisyyttä ylipäänsä. Miksi jostain ihmisestä kasvaa paatunut rikollinen jo varhain, kun tämän kanssa samassa taloudessa lapsuuden kasvanut sisarus taas kasvaa menestyneeksi korkeakoulut käyneeksi maisteriksi? Pelkästään psykologia antaa tähän useita erilaisia mahdollisia syitä, vaikkakin kysymystä voitaisiin tutkia myös esimerkiksi biologian ja geenien näkökulmasta.

Lapsuuden epävakaa olot tutkitusti lisäävät häiriökäyttäytymisen riskiä, tyypillisimmin epäsosiaalisuutta sekä rikollisuutta (Rutter 1972, viitattu teoksessa Vuorinen 1997, 41). Usein rikollisten elämänkertoja lukiessa yksi painotus onkin juuri varhaisemman elämän kaltoin kohtelun kokemuksissa. Näin ei ole ollut vain elämäntarinoissa, vaan myös esimerkiksi Lontoossa tehdyssä tutkimuksessa satoja poikia seurattiin pitkittäistutkimuksessa useita vuosia, jonka myötä tutkimus osoitti varhaisen elämän laiminlyönnin kohteeksi joutumisen korreloivan myöhemmin rikosten tekemistä (West D. ja Farrington D. 2006). Verraten myös tapaamiini nuorisorikollisiin, useissa tapauksissa rikoksilla oireilevan nuoren takana on isompi tapahtumaketju. Tätä tapahtumaketjua on helpompi ymmärtää erilaisten tutkimusten avulla.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Poliisin ammatissa psykologia on kaikilla tavoin läsnä. Esimerkiksi kuulustelutaktiikassa, tilanteiden äärimmäisessä havainnoinnissa sekä stressin hallinnassa on. Tämä opinnäytetyö tarkastelee kehityopsykologian avulla lapsuuden kehitystehtävien vaikutusta rikolliseksi kasvamisessa. Opinnäytetyö kartoittaa myös poliisin varhaisen puuttumisen keinoja nuorisorikollisuuteen. Poliisiammattikorkeakoulussa ei ole aiemmin täysin samanlaista tutkimusta tehty. Psykologiaa voidaan poliisityössä hyödyntää useilla eri tavoilla, jonka vuoksi siihen liittyvät tutkimukset raivaavat paikkaa alan hyödyntämiselle organisaatiossa. Psykologiaa on jo hyödynnettykin poliisiorganisaatiossa jonkin aikaa, yhtenä tuoreimmista on muun muassa Kauniston ym. (2021) kirjoittama ”Poliisityön psykologia” -teos, joka kertoo mm. poliisina lasten kanssa työskentelyssä huomioitavista asioista psykologian näkökulmasta.

Tarkoitukseni on kerätä luotettava ammattikorkeakoulun opinnäytetyön raameihin sisältyvä paketti kaikille poliisimiehille ja muille viranomaisille, jotka nuorisorikollisten kanssa tekemisissä ovat. Opinnäytetyö on suunnattu myös sellaisille, joille kehityopsykologia ja rikollisuuden syiden tutkiminen ovat mielenkiinnon kohteena.

Tavoitteenani on opinnäytetyölläni vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Millainen yhteys minän kehittymisellä ja lapsuuden kehitystehtävien epäonnistumisella on tulevalle rikos- ja häiriökäyttäytymiselle?
- Millaisia varhaisen puuttumisen keinoja poliisilla on lasten tekemien rikosten ennalta ehkäisemiseksi?

Laajemmin aiheeni käsittää koko kriminaalipsykologian ja myös osittain kriminologiankin perustan. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole laatia kaiken kattavaa työtä rikollisuuden syille, vaan enemmänkin luoda pohjaa mahdollisille seuraaville tutkimuksille kooten kattava yleiskatsaus rikollisuuden syille juuri minän kehittymisen ja lapsuuden kehitystehtävien näkökulmasta. Opinnäytetyössä en ole yksilöinyt rikoksia kategorioittain, vaan rikoksista puhuttaessa on kyseessä kaikki rikoskategoriat.

Kehityopsykologian avulla ilmiöitä tutkiessa on tiedostettava se ongelma, että ihmisen toiminnan tutkiminen on hyvin monitulkintaista ja varmuudella tulosten päättelyminen on vaikeaa. Siksi suoraan havaitsemattomien ilmiöiden päättelyssä tarvitaan teorioita, joiden avulla esimerkiksi toiminnan piilossa olevia syitä voidaan tutkia. (Vuorinen 1997, 38.) Opinnäytetyössä aiheeseen paneudutaan juuri teorioiden avulla, jotta aihe selkeytyy niiden avulla sellaisille lukijoille, joille esimerkiksi kehitystehtävät eivät ole vielä tuttuja.

Rajauksia tutkimuksessani oli tehtävä niin iän, kuin näkökulman saralta. Myös opinnäytetyön materiaalin keräämiselle asetin rajaksi suomalaiset lähteet selvittääkseni Suomessa tehtyjä tutkimuksia aiheesta. Lapsuusikä on rajattu näkökulmaksi siksi, että varsinkin varhaislapsuus on aikaa, jolloin huoltajat ovat valtavan suuren vastuun alla lapsen ollessa vielä kovin tietämätön identiteetistään sekä rajoistaan. Lain näkökulmasta lapsuudeksi luokitellaan ihminen aina syntymästä siihen saakka, kunnes ihminen täyttää 18 vuotta. Rajauksella 18-vuotiaisiin saakka haluankin tutkimuksessa tuoda Suomeen poliiseille hyvän tietopankin sellaisista lapsuuden iän kokemuksista, joihin lapsi itse ei pysty suurissa määrin vaikuttamaan. Tällainen tieto voi mahdollisesti vaikuttaa positiivisesti poliisin ja lasten välisiin kohtaamisiin. Täysin samanlaista tutkimusta kehitystehtävien ja juuri poliisin näkökulmasta ei vielä ole Suomessa tehty.

Näkökulmia rikollisuuden tutkimiseen löytyi enemmän juuri kriminologian teorioiden avulla aihetta lähestyen, vaan kehityspsykologian näkökulmasta tehtyjä taas vähemmän. Siksi kehityspsykologian teoriat, eritoten lapsuuden kehitystehtävät valikoituivat tutkimukseni näkökulmaksi rikollisuuden syihin. Kehitystehtävät pelkkien varhaislapsuuden kokemusten sijaan syntyi näkökulmaksi, jottei tutkimus keskity liikaa rikollisuuden syiden etsimiseen lapsuuden perhe-elämästä.

1.2 Aikaisemmat aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt

Mia Karihtala (2018) on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulussa opinnäytetyön ”Näkymätön Ninni - Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisorikollisuuden selittäjänä” varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemusten merkityksestä lapsen ja nuoren myöhempiin käytöshäiriöihin, jotka johtavat rikolliseen käyttäytymiseen. Karihtala on tarkastellut opinnäytetyössään asiantutkijahaastattelulla lapsuuden vuorovaikutuskokemuksia.

Pyry Parviainen (2020) on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulussa opinnäytetyön ”Varhaislapsuuden merkitys myöhemmän iän rikolliseen toimintaan ja käytöshäiriöihin” paneutuen kirjallisuusanalyysin muodossa varhaislapsuudessa muodostettuihin kiintymyssuhteisiin sekä lapsuusiän traumoihin sekä näiden vaikutuksista myöhempään rikolliseen käyttäytymiseen.

Sanna Iivanainen (2020) on tehnyt Laurea-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön ””Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä kamaa” – Syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla.” syntyvien syihin, joita nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla on. Tutkimusaineisto on kerätty muun muassa haastatteleamalla vapaaehtoisia nuoria. Iivanainen on samalla tarkastellut uusintarikollisuuden vaikuttavia seikkoja.

Iida Valajärvi (2022) on tehnyt Laurea-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön ”Rikollisuuteen vaikuttavat tekijät ja nuorisorikollisuus” tutkien rikollisuuteen vaikuttavia tekijöitä nuorisorikollisuutta silmällä pitäen. Opinnäytetyössä rikollisuuden syihin on paneuduttu kriminologian teorioiden avulla.

2 RIKOS JA SEN TEKIJÄ

2.1 Rikoskäyttäytyminen teoriassa

Yksittäisten rikosentekijöiden lapsuuden kokemusten tarkastelu tuntuisi merkityksettömältä tieteillemme, jollei sitä pystyttäisi sitomaan laajempaan kuvaan. Monille on varmasti jokseenkin selvää, kuinka rikollisuus on ongelma, mutta ei sen aiheuttamia todellisia kustannuksia yhteiskunnalle. Rikosentekijöiden taustojen tutkimiseksi, kuten myös ennaltaehkäisyyn onnistumiseksi tulee siis ymmärtää, mitä rikoskäyttäytyminen on ja mistä ilmiöstä laajemmin yhteiskunnallisesti on kyse.

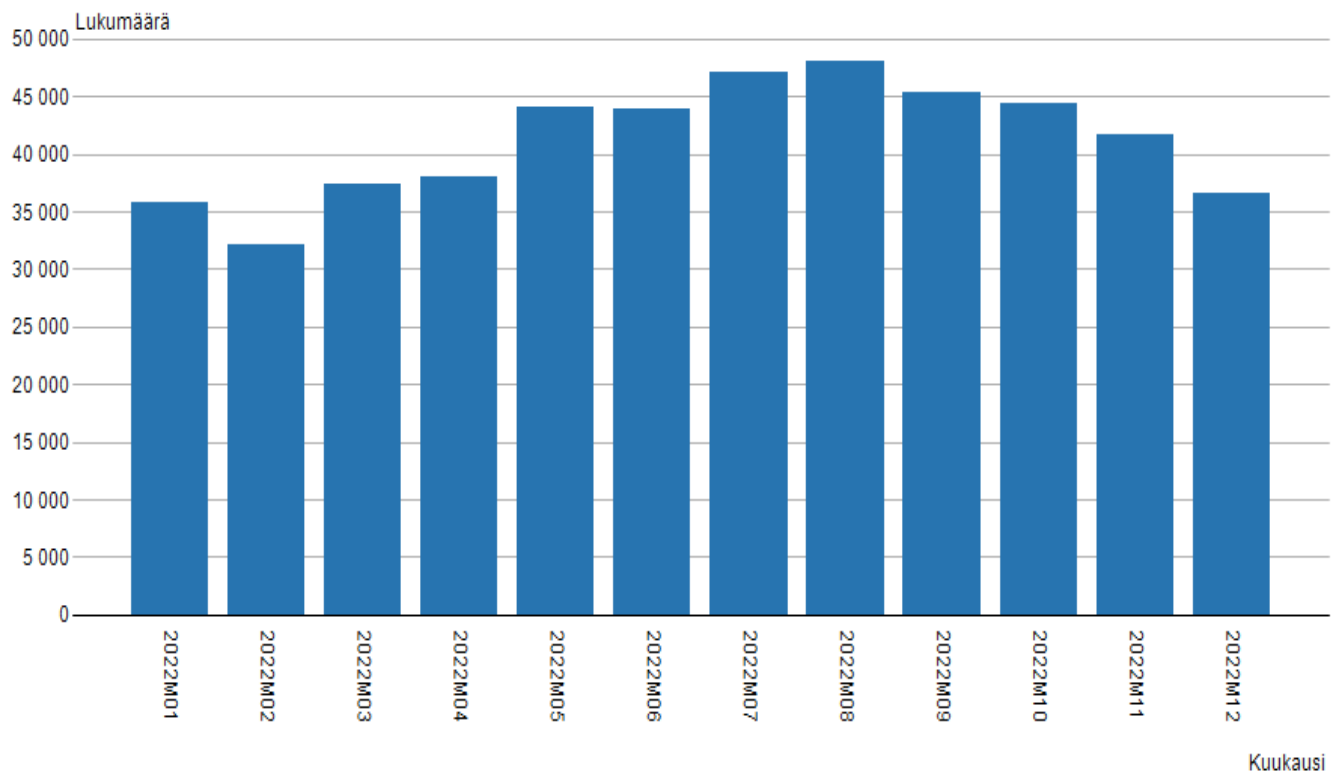
Yksinkertaisimmin rikosta voidaan kuvata lain mukaan rikoslain vastaiseksi teoksi, jota enemmistö yhteiskunnan jäsenistä paheksuu. Yleensä rikokseen liittyy aina rajattu teko tai sarja sellaisia. Pelkkä käytännössä toteutumaton ajatus ei ole vielä rikoksen tunnusmerkistön täyttävää. (Haapasalo 2017, 19.) Rikoksia on kuvailtu myös täysin oikeudellisen määrittelytoiminnan tuotteeksi (Kivivuori 2008, 21).

Poliisina rikoksia tarkasteleekin lähinnä siitä näkökulmasta, mitä laki sanoo. Rikoslaisissa (39/1889) on säädetty rikokseksi esimerkiksi varkaus, jollaiseen syöllistyy henkilö, joka anastaa toisen halusta irtainta omaisuutta. Tästä näkökulmasta katsottuna rikolliseksi voidaan kutsua henkilöä, joka syöllistyy lain eli voimassa olevien oikeusnormien mukaan rangaistavaan tekoon ja rikokseksi taas sanotaan tekoa, joka on laissa rangaistavaksi säädetty (Laitinen & Aromaa 2005, 12).

Rikollisuus voidaan yhtenä esimerkkinä jakaa karkeasti kahteen. Ensimmäisenä on olemassa niin kutsuttuja perinteisiä rikoksia, joita ovat väkivaltarikokset, kuten tappo tai pahoinpitely. Myös omaisuusrikokset, kuten muun muassa varkaus ja vahingonteko kuuluvat perinteisiin rikoksiin. Perinteisiä rikoksia yhdistää se, että niihin kohdistuu moraalisia tuomitsevia tunteita jopa yhteisöissä, joissa ei ole kirjoitettua lakia. Toisena on rikoksia, joita ei perinteisten rikosten aikaan vielä ollut, vaan ne ovat määrätty lailla tuomittaviksi vasta myöhemmin. Tällaisia on muun muassa liikenne-rikokset sekä useat talousrikokset. (Kivivuori 2008, 21-22.)

Jo nuorena aloitettu rikoskäyttäytyminen johtaa useimmiten myös myöhemmän iän rikolliseen käyttäytymiseen. Nuoruutta pidetäänkin kriittisenä vaiheena niin yksilön sosiaalisen aseman kuin elämänsäkaaren muodostumisessa (Kivivuori 2008, 29). On todennäköisempää, että aikuisena rikoksiin syöllistynyt henkilö on syöllistynyt myös nuoruudessaan rikoksiin, kuin se, että vasta aikuisena aloittaa rikoskäyttäytymisen. Väkivalta- sekä omaisuusrikoksissa juuri nimenomaan nuoruus on ihmisen elämänsäkaarensa aktiivisinta aikaa. (Kivivuori 2008, 29.)

Tietoon tulleet rikokset ilmoitusajankohdan mukaan kuukausittain, ennakko muuttujina Kuukausi. Viranomaisten tietoon tulleet rikokset (lkm.).

Kuvio 1. Viranomaisen tietoon tulleet rikokset vuonna 2022. (Tilastokeskus.)

Rikoksia on tilastokeskuksen mukaan tullut viranomaisten tietoon hieman vajaa puoli miljoonaa vuonna 2022. *Katso kuvio 1.* Yhteiskunnalle rikokset maksavat joka vuosi noin miljardi euroa Rikosseuraamuslaitoksen mukaan (Kosonen 2019). Pienistä puroista kasvaa iso joki, ja näin se on myös rikollisuudessa. Yksittäiset rikosten tekijät saavat lopulta aikaan ison vahingon niin rikosten asianomistajille, kuin yhteiskunnallekin. Tilastojen valossa asiaa tarkastellessa on kuitenkin aina huomioitava tilastojen luotettavuus eli esimerkiksi se, miten tieto on kerätty ja mistä ilmiöstä tarkalleen ottaen on kyse. Rikollisuus on vaikea tilastoitava piilorikollisuuden vuoksi. Sokeasti ei voi luottaa tilastojen näyttämiin lukuihin, vaan on otettava huomioon myös tilastointien ulkopuolelle jäävät asiat.

Nuorten rikoskäyttäytymistä Suomessa on tutkittu jonkin verran mm. sen määrää seuraten. Viimeisimmissä mittauksissa nuorten rikoskäyttäytyminen on ollut laskussa (Näsi 2016, 1). Syitä laskulle on esimerkiksi päihteiden käytön väheneminen ja asennemuutokset. Nuorista rikostentekijöistä vain noin kaksi prosenttia jatkaa rikosten tekemistä ensimmäisten tekojen jälkeen. Nämä nuoret muodostavat myös aikuistuuksaan rikollisten pienen ytimen, joka tekee yli puolet rikoksista. (Sisäministeriö 2018, 19.) Rikollisuuden on ylipäänsä todettu kasautuvan voimakkaasti hyvin pienelle osalle väestöstä, nimittäin prosentteina katsottuna vain kolme prosenttia väestöstä tekee noin puolet

kaikista rikoksista. (Evwaraye 2020, 23) Tämän vuoksi olisikin erityisen tärkeää panostaa ennalta ehkäisyyn juuri tämän pienen joukon osalta.

2.2 Profilointi poliisin rikoksia ennalta ehkäisevän ja selvittävän työn apuna

Hyvä lähestymistapa rikoksentekijöiden taustoihin perehtymisen tärkeyteen poliisinäkökulmasta on rikoksentekijän profiloinnin käsittely. Profilointi hyödyntää juuri rikoksentekijän taustoja rikosten ennalta ehkäisemiseen sekä selvittämiseen. Siksi opinnäytetyössä käsitellään seuraavaksi profilointia, jota poliisi hyödyntää toiminnassaan.

Rikoksentekijän tunnistaminen voi olla niin tehokasta rikosten ennalta ehkäisyä, selvittämistä kuin myös todisteiden keräämistä tulevaa oikeudenkäyntiä varten. Rikoksentekijän syyllisyyden todistamiseksi vaadittavia todisteita, joita voidaan käyttää myös oikeudenkäynnissä todisteina voivat olla esimerkiksi videovalvontatallenteet sekä laboratoriossa tehdyt tutkimukset, kuten DNA-näyte tai sormenjälkitutkimukset.

Poliisilla on kuitenkin myös keinoja sen selvittämiseen, millainen rikoksentekijä selvittämättömän rikoksen tekijänä on sekä mistä tämän voisi löytää. Tällaista on esimerkiksi rikoksentekijän profilointi. Keskusrikospoliisissa työskennellyt psykologisen profiloinnin asiantuntija Thomas Elfgrén kuvailee Kai Jaskarin (2018) kirjoittamassa Yle.fi -verkkajulkaisussa profiloinnin olevan kehittynyttä ajatusprosessia, jonka avulla kokenut rikostutkija havaitsee asioita, joita kokematon ei huomaa. Elfgrén painottaa profiloinnin olevan keino, jota ei voida myöhemmin käyttää oikeudenkäynnissä todisteena, vaikkakin se voi olla ratkaisevassakin merkityksessä pimeissä eli selvittämättömissä rikoksissa.

Profilointi on kehitetty alun perin Yhdysvalloissa poliisityön tukemiseksi. Esimerkiksi FBI on sisäisissä raporteissaan väittänyt profiloinnin osuvan oikeaan jopa 80 prosentissa tapauksista. (Kocsis & Palermo, 2007, viitattu teoksessa Haapasalo 2017, Luku Rikoksentekijän profilointi, vaarallisuus ja mielentila.) Profilointia tulee ennen kaikkea pitää tiedon kokoamisena ja analysoimisena, jonka tavoitteena on tukea rikostutkintaa. Profiloinnin tutkimuksiakin tehdään nimenomaan puhtaasti rikosten selvittämistä varten, eikä vain perinteisistä akateemisista ja tieteellisistä syistä. (Haapasalo 2017, Luku Rikoksentekijän profilointi, vaarallisuus ja mielentila.) Profilointi on perustunut siihen ajatukseen, että rikoksentekijällä on hänelle ominainen tekotapa, joka voi toistua eri rikoksissa. Tällaisista esimerkkejä on esimerkiksi se, kuinka murtautuja käyttää samaa murtovälinettä paikasta toiseen tai väkivaltarikosten tekijä haavoittaa uhria samalla aseella tai käyttää samanlaista autoa, joka sitoo hänet tekopaikalle. (Turvey 2008, viitattu teoksessa Haapasalo 2017, Luku Rikoksentekijän profilointi, vaarallisuus ja mielentila.)

Profiloinnin eettisyydestä on ollut tutkijoiden keskuudessa keskustelua. On tietyllä tavalla kyseenalaista, jos epäilystä esitetään arvioita vain tutkijan tekemän profiilin perusteella. Kun epäiltyä luonnehditaan ”psykopaatiksi” ilman yksilöllistä tutkimusta ja klinisiä haastatteluja, syntyy profiloinnin käyttämisestä tiettyjä eettisiä ongelmia. (Haapasalo 2017, Luku Rikoksentekijän profilointi, vaarallisuus ja mielentila.) Profilointi on tuottanut myös haasteita rikostutkinnalle esimerkiksi Atlantan olympialaisten yhteydessä tapahtuneen pommi-iskun tekijän arvioinnissa. Tällöin syytöntä Richard Jewellia epäiltiin iskun tekijäksi, sillä hän sopi poliisin asiantuntijoiden laatimaan profiiliin. (Bumgarner, 2008, viitattu teoksessa Haapasalo 2017, luku Rikoksentekijän profilointi, vaarallisuus ja mielentila.) Poliisin hyödyntäessä profilointia rikoksentekijän taustojen avulla tulee poliisin tiedostaa väärän olettan mahdollisuus, mutta myös profiloinnin tarjoamat mahdollisuudet.

2.3 Teorioita rikollisuuden syistä

Rikollisuutta voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta ja parhaillaankin tutkimuksia on meneillään monella eri tieteenalalla. Tämän opinnäytetyön keskittyessä rikollisuuden kehityopsykologisiin näkemyksiin, tässä luvussa avataan myös muita näkökulmia rikollisuuden selityksille asettaen tämä opinnäytetyö tieteenalalle sekä mahdollisia jatkotutkimuksia varten.

Erityisesti kriminologia tutkii rikollisuuden yhteiskunnallisia ja sosiaalisia syitä. Kriminologian saralla rikollisuuden syitä on selittänyt Janne Kivivuori kirjassaan Rikollisuuden syyt (2008). Kivivuori on avannut kirjassaan rikollisuuden selittämiseksi seitsemän kriminologiaan perustuvaa teoriasuuntausta, joiden avulla rikollisuuden syihin paneudutaan. Teoriat joihin kirjassa syvennyttään ovat nimeltään: evoluutiokriminologia, valikoitumisteoriat, sosiaalisen paineen teoria, sosiaalisen kontrollin teoria, oppimisteoria, rutiinitoiminnot sekä leimaamisteoria.

Psykologisen rikollisuustutkimuksen alaa ovat muun muassa rikoksentekijän motivaation ja esimerkiksi hänen persoonallisuudestaan ja kehityshistoriastaan johdettavien rikollisten käyttäytymistapausten selvittäminen. (Laitinen & Aromaa 2005, 49.) Kriminaalipsykologian saralla uraa uurtanut Jaana Haapasalo kirjassaan Kriminaalipsykologia (2008) esittelee rikollisuuden psykologisiksi malleiksi kuusi erilaista mallia, jotka ovat nousseet alalla muita suosituimmiksi. Näitä ovat psykoanalyttiset selitykset, kiintymyssuhdeteoria, piirreteoreettinen lähestymistapa, rikollisuuden kehityspolkua koskevat kehityopsykologiset näkemykset, biososiaaliset selitysmallit sekä rikollisuuden traumamalli.

Selitystä rikollisuudelle voidaan siis Haapasalon mukaan psykologian saralla hakea muun muassa varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemuksista, persoonallisuuden kehitykseen liittyvistä asioista kuten puutteellisen empatian kehityksestä tai koulu- ja toveripiiritekiöistä, kuten syrjäytymisestä. Myös traumaattiset elämäntapahtumat ovat yksi selitysmalli. Traumamalli keskittyy Haapasalon

mukaan siihen, miten väkivalta synnyttää väkivaltaa ja siksi sen avulla voidaan selittää miksi lapsen huono kohtelu voi aikuisena johtaa epäsosiaaliseen ja rikolliseen käyttäytymiseen.

Muita rikollisuutta selittäviä tieteenaloja löytyy niin geenitutkimuksista kuin ihmisen biologiasta. Kaikki näistä tukevat toisiaan eikä mikään yksinomaan vastaa täydellisen totuuden muodossa rikollisuuden syihin. Ihminen on monimuotoinen kokonaisuus, jonka toimintaa ohjaa useampi huomioon otettava osa-alue, esimerkkeinä geenit ja lapsuuden perheolosuhteet. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikkia teorioita tulee siis pitää suuntaa antavana, vain yhtenä mahdollisena vaikuttavana tekijänä.

Lienee siis jopa mahdotonta löytää sellaista rikollisuuden psykologista teoriaa, joka selittäisi kaikki rikolliset teot näpistyksistä konkurssirikokseen. Teoria voi olla joko liian suppea tai taas niin moniaineksinen ja monia eri tasoja sisältävä, että eri tekijöiden välisiä yhteyksiä on vaikea ymmärtää. (Haapasalo 2017, Luku Rikollisuus psykologisena ilmiönä.) Ylipäänsä teorioita rikollisuudesta ei voida pitää kaiken selittävinä totuuksina, vaan apuvälineinä rikollisuuden tutkimiseen ja mahdolliseen ennalta ehkäisyyn. Teoriat ovat kuitenkin äärimmäisen tärkeitä juurikin näiden tutkimusten ja ennalta ehkäisyn kannalta, sillä ilman niitä ei yhteiskunnalliselle ilmiölle nimeltä rikollisuus olisi samanlaista teoriapohjaa kuin nyt.

3 LAPSUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT HÄIRIÖ- JA RIKOSKÄYTTÄYTYMISEEN VAIKUTTAVANA TEKIJÄNÄ

3.1 Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehityksen vaiheiden teoria

Jotta kehitystehtävien vaikutuksia lapsuuden rikollisuuteen voidaan selittää tutkimuksessa, tulee ensin ymmärtää mitä lapsuuden kehitystehtävät ovat. Seuraavaksi käydään läpi mitä kehitystehtävät ovat ja millaisia kehitystehtäviä lapsuudessa on.

Erik H. Erikson (1902-1994) oli elämänkaarta tutkinut psykologi, jonka teoria ihmisen psykososiaalisista kehitysvaiheista (1968) kuvaa ihmisen identiteetin kehittymistä kahdeksan peräkkäisen vaiheen sarjana. Eriksonia on pidetty elämänkaaritutkimuksen tunnetuimpana teoreetikkona. Myös hänen persoonallisuusteoriastaan on tullut kenties tunnetuin ja vaikutuksiltaan merkittävin minän kehittymistä ja muutosta kuvaava teoria, jonka tuntemista pidetään edellytyksenä monien muiden persoonallisuuden kehittymistä koskevien teorioiden ymmärtämiselle (Lehtinen ym. 2007, 22).

Eriksonin teorian vaikuttavuuden yksi keskeisimmistä syistä oli se, että Erikson ei rajoittanut kehitystä varhaisvaiheisiin, vaan kuvasi koko eliniän jatkuvaa persoonallisuuden kehitystä, joka jäsenyy kahdeksaan vaiheeseen. (Lehtinen ym. 2007, 23.) Tässä opinnäytetyössä raja on tehty nuoruuteen, joten teorian vaiheista käsitellään viittä ensimmäistä. *Katso lisää vaiheista kuvasta 1.* Eriksonia ennen Charlotte Bühler (1933) oli jo esittänyt samoin kuten Erikson, että ihmisen psyykkinen

kehitys perustuu niin kutsuttuun epigeneettiseen periaatteeseen, joka on biologiseen kypsymiseen rinnastettavissa oleva rakenteellinen skeema (Lehtinen ym. 2007, 23). Skeema tarkoittaa ihmisen sisäistä mallia, joka muodostuu yksilöllisesti kokemusten ja niitä koskevien tulkintojen pohjalta rakennetuksi käsitykseksi todellisuudesta.

Kehityksen epigeneettinen periaate aiheuttaa myös sen, että kunkin vaiheen kehitys on yhteydessä tulevien vaiheisen kehitykseen ja kussakin vaiheessa yksilön aikaisempi kehityshistoria on mukana kehitystä suuntaavana tekijänä. (Lehtinen ym. 2007, 23.) Onnistunut oppimistulos auttaa seuraavissa tehtävissä, kun taas epäonnistuneet oppimistulokset lisäävät todennäköisyyttä epäonnistua tulevissakin haasteissa. Tällaista ”kasautumista” kuvataan psykologiassa käsitteellä matteusvaikutus. Hyvät kokemukset ruokkivat taas edelleen hyviä kokemuksia, kun taas huonot kokemukset ruokkivat huonoja kokemuksia, jollainen tarkoittaa esimerkiksi huono-osaisuuden kasautumista tiettyille ihmisille.

Kehityksen lopputulos ei missään vaiheessa kuitenkaan ole täysin ennalta määrätty, vaan yksilö voi työstää kaikissa vaiheissa myös edellisten vaiheiden prosesseja ja persoonallisuuden muutos on aina mahdollinen (Lehtinen ym. 2007, 23). Kukin vaihe sisältää tavallaan myös uuden mahdollisuuden korjata aiempia epäonnistumisia ja virheitä. Eriksonin teorian tärkeimpiä piirteitä onkin se, että sen mukaan ihminen määrittää minäänsä sekä suhteessa menneeseen että tulevaan. (Lehtinen ym. 2007, 23.)

Erikson käytti psykososiaalisen kriisin käsitettä kuvaamaan kullekin vaiheelle ominaista yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Kriisi on ikään kuin tehtävä tai haaste, joka kussakin kehitysvaiheessa on kohdattava. Kohtaamisen luonne ja lopputulos puolestaan muovaavat kehityksen suuntaa, persoonallisuuden rakennetta ja yksilön käsitystä itsestään. Erikson kuvasi kriisien ratkaisuja psykologisilla vastakohtapareilla, jotka edustivat kehityksen myönteistä tai kielteistä suuntaa. Myönteinen kehitys ilmenee siten, että käsiteparin tarkoittamat myönteiset elämykset ovat vallitsevampia kuin kielteiset. (Lehtinen ym. 2007, 23.)

Eriksonin teoriaa hyödynnettäessä on huomioitava, että sitä on kritisoitu siitä, että se heijastaa voimakkaasti tiettyjä kulttuuriarvoja: identiteetin saavuttaminen ja identiteettikriisi näkyvät ympäristöissä, joissa yksilöillä on mahdollisuus ammatillisiin, elämäntarkoituksellisiin ja muihin valintoihin. On myös mahdollista ajatella, että Eriksonin tapa kuvata identiteetin saavuttamista ja muita teorian kehitysvaiheiden sisältämiä myönteisiä kehitystuloksia heijastaa korostetun myönteistä suhtautumista vallitseviin arvoihin, normeihin ja tapoihin (Kuusinen & Korkiakangas 1995, viitattu teoksessa Lehtinen ym 2007, 27). Vaikka tämän suuntainen kritiikki onkin aiheellista ja teorian soveltaminen vaatii sen tulkitsemista kulloinkin kyseessä olevan ympäristön näkökulmasta, Eriksonin teoria on

todella lisännyt merkittävästi ymmärrystä yksilön kehityksestä ja tarjoaa jatkuvasti pohjan identiteetin kehitystä koskevalle tutkimukselle. (Lehtinen ym. 2007, 27.)

3.1.1 Vauvaiän kehitystehtävä

Kehityskriisien ratkaisut eivät ole joko-tai-ratkaisuja. Ensimmäinen kehitysvaihe on *perusluottamuksen* ja *epäluottamuksen* välinen konflikti, jota Erikson piti yhtenä minän kehityksen tärkeimmistä vaiheista. Ensimmäistä elinvuottaan elävä lapsi on avuton ja täysin riippuvainen muiden huolenpidosta. Luottamus syntyy, kun hoito ja huolenpito on laadukasta ja johdonmukaista. Laajimmillaan luottamus taas tarkoittaa elämystä ympäristön ennustettavuudesta, johon kuuluu myös odotus siitä, että ympäristö vastaa lapsen tarpeisiin ja antaa elämyksen turvasta ja hoivasta. Lapsen tarpeisiin vastaamisen epäsäännöllisyys ja epäjohdonmukaisuus synnyttävät ahdistuneisuutta ja turvattomuutta, jolloin lapselle jää pysyvä tunne ympäristön turvattomuudesta. (Lehtinen ym. 2007, 24.)

Jos perusturvallisuuden elämykset ovat dominoivia, lapselle rakentuu tulevan elämän perusvoimaksi kyky, jota Erikson nimitti toivoksi. Kyseessä on tunne tai elämys siitä, että vaikeissakin tilanteissa yksilön kannattaa yrittää uudelleen ja että muihin ihmisiin voi luottaa. Jos taas epäluottamuksen elämykset ovat dominoivia, yksilön minätunteeseen voi jäädä vallitsevaksi skeema, joka ilmenee huonona riskinottokykynä ja automaattisena pessimistisenä suhteutumisena ihmisiin sekä elämän haasteisiin. (Lehtinen ym. 2007, 24.) Samaista lapsen ensimmäisen elinvuoden tärkeyttä on painottanut maailmalla mm. brittiläinen psykiatri ja kehityspsykologi John Bowlby ja Suomessa lastenpsykiatrian erikoislääkäri Jari Sinkkonen, joista opinnäytetyössä jäljempänä luvussa kiintymyssuhteet ihmisen kehityksen perustana.

3.1.2 Varhaislapsuuden kehitystehtävä

Toisen kehitysvaiheen keskeinen teema on yksilön itsesäätelyn ja oman tahdon syntymisen haaste. Erikson kuvaa tätä vaihetta *autonomian* ja *häpeän ja epäilyn* tunteiden vastakohtaparilla. Ympäristö vaatii, että lapsi oppii hallitsemaan monia toimintojaan ja erityisesti suolen ja rakon toimintaa. Ympäristön rohkaiseva suhteutuminen lapsen fyysisten ja psyykkisten rajojen laajenemisen kokeiluihin synnyttää perusvoiman, joka ilmenee itsekontrollin ja tahdon elämyksinä; yksilö kokee kykenevänsä tahtomaan ja tekemään valintoja, sen sijaan että hän pitäisi kykyjään ja vaihtoehtoja riittämättöminä ja tuntisi itsensä huonoksi. (Lehtinen ym. 2007, 24.)

3.1.3 Leikki-ikäisen kehitystehtävä

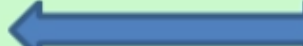

Kolmannen vaiheen teema on *aloitekyvyn* ja *epäonnistumisista ja riittämättömyyden* tunteista johtuvien syyllisyydentunteiden välisen kriisin ratkaiseminen, joka myönteisessä tapauksessa tuottaa

tulevan elämän perusvoimaksi minäelämyksen oman toiminnan merkityksellisyydestä ja tarkoituksesta. (Lehtinen ym. 2007, 24.)

3.1.4 Kouluikäisen kehitystehtävä

Koulunkäyntiä aloittavan lapsen kehityskriisi liittyy *pystyvyyden ja alemmuudentunteen* teemaan. Pystyvyys tarkoittaa kykyä ja halua työhön ja toimintaan sen itsensä takia (sisäinen motivaatio) ja halua saada aikaan jotain arvokkaaksi ja tärkeäksi koettua. Epäonnistumiset ja huono menestyminen koulussa ja muissa toiminnoissa vertaisryhmään nähden voivat johtaa elämyksiin omasta kyvyttömyydestä, huonoon itsetuntoon ja itseluottamukseen. Jos onnistumisen elämykset ovat epäonnistumisia vallitsevampia, neljännen kehitysvaiheen haasteet tuottavat elämän perusvoimaksi itseä koskevan pystyvyyden ja pätevyyden elämyksen. Tällöin yksilö ei vaikeissakaan tilanteissa luovuta, vaan uskoo yrittämisen johtavan lopulta onnistumiseen. (Lehtinen ym. 2007, 24.)

IKÄ v.	LAPSEN KESKEISIÄ TARPEITA	VANHEMPIEN TUKI KEHITYKSELLE	KEHITYSSAAVUTUKSET
12 – 18	- löytää vastaus kysymykseen ”Kuka minä olen?” - eriytyä vanhemmista ja liittyä omaan ikäryhmään ja rakentaa itsenäinen arvomaailma	rakkaus, kiintymys, rajojen asettelu itsenäisyyden tukeminen, mallina oleminen, kannustus	identiteetin hajaannus ehjä identiteetti VOIMAVARAKSI ELÄMÄÄN: KYKY SITOUTUA
6 – 12	- liittyä ikätovereihin - kilpailla ikätoverien kanssa - onnistua aikuisenomaisissa tehtävissä	itsenäisyyden tukeminen hyvää itsetuntoa rakentamalla	alemmuuden tunne pystyvyyden tunne VOIMAVARAKSI ELÄMÄÄN: PYSTYVYYDEN TUNNE
3 – 6	- kokeilla rooleja, - oppia tuntemaan ympäristö. - oppia ymmärtämään elämänilmiöitä	mallina oleminen, oma- aloitteisuuden tukeminen, kannustus	syällisyys oma-aloitteisuus VOIMAVARAKSI ELÄMÄÄN: AVOITTEELLISUUS
1,5 – 3	- toteuttaa omaa tahtoaan - tuntea olevansa ainutlaatuinen yksilö	rajojen asettelu, itsenäisyy- den tukeminen	häpeä, epäily itsenäisyys VOIMAVARAKSI ELÄMÄÄN: TAHTO
0 – 1,5	- tarve saada sopivasti unta, ravintoa, puhtautta ja suojelua - tarve olla ilona vanhemmalleen, rakentaa kiintymyssuhde	rakkaus, lapsesta iloitse- minen, huolen- pito, kiintymys	turvattomuus perusturvallisuus VOIMAVARAKSI ELÄMÄÄN: SYVÄ ITSEARVOSTUKSEN TUNNE, TOIVO

Kuva 1. Havainnollistava ”torni”: **Eriksonin kehitysteoria.** (Psykologian tohtori Anja Laurilan kotisivut)

3.1.5 Nuoruuden kehitystehtävä

Ihminen on tietoinen itsestään jo lapsena, mutta vasta nuoruusiässä ihminen alkaa muodostaa todellista laadullista kuvaa itsestään. Nuori alkaa pohtia, minkälainen hän on, minkälaisena muut häntä pitävät, mikä hänestä tulee ja mikä on hänelle itselleen elämässä arvokasta ja tärkeitä. Nuori siis alkaa kirjaimellisesti etsiä itseään ja minuuttaan. Tunnetuin ja myös tutkituin Eriksonin teorian kehitysvaiheista on nuoruusikään sijoittuva *identiteetin* löytämisen ja *roolihämmennyksen* jatkumisen muodostama kasvuprosessi. Identiteetin käsite viittaa ihmisen psyykkiseen rakenteeseen, jonka perusteella yksilö voi vastata kysymykseen ”Kuka, mitä ja millainen minä olen?”. Iden-

titeetti on ihmisen minäelämyksen olennainen sisältö. Erik Eriksonin nuoruusiän identiteetti-kehitystä koskeva teoria on kenties ensimmäinen todella merkittävä yritys kuvata tätä tärkeää yksilöllisyyden kasvuprosessia. (Lehtinen ym. 2007, 26.)

3.2 Minän kehityksen yhteys kehitystehtäviin

Kehitystehtävistä suoriutumisen tärkeys on perustunut juurikin siihen, kuinka ne ovat yhteydessä ihmisen *minän* kehitykseen. Minä käsitteenä koostuu ajatuksista, tunteista, toiveista ja odotuksista, joita yksilö havaitsee omassa mielessään ja kokee omikseen sekä itse tuotetuiksi. Minän tehtävä on siis saada hallintaansa niitä ajatuksia ja tunteita, joita ympäristö ja elimistö herättävät yksilössä. Esimerkkinä tästä voidaan käyttää itsenäistyvän lapsen itse aikaansaamaa rauhoittumista tilanteissa, joissa huoltaja ei tarjoa turvallisuuden tunnetta. (Vuorinen 1997, 5.)

Erikson kuvasi lapsuusiän vaiheita tiivistämällä niiden sisällön yhteen lauseeseen, joista jokainen koskee juurikin minän saavuttamista: ”Olen sitä mitä toivoo minulla on itselleni ja muille”, ”Olen sitä mitä voi tahtoa vapaasti”, ”Olen sitä miksi voin kuvitella tulevani” ja ”Olen sitä mitä voin oppia hallitsemaan” (Vuorinen 1997, 188). Eheä minäkuva on perusta ihmisen tasapainoiselle mielelle. Tämä tarkoittaa minäkuvan järkkymisen olevan ihmiselle kriisi, joka suorastaan pakottaa ihmisen toimimaan tilanteen korjaamiseksi esimerkiksi vakuuttamalla omaa lojaaliuttaan. Minäkuvan ylläpitäminen on jopa pienelle vauvalle tärkeää, vaikkakin tämä ylläpitää minuutta vielä hoitajansa avulla. (Vuorinen 1997, 12-13.)

4 VARHAISEN ELÄMÄN SOSIAALISET SUHTEET KEHITYSKRIISEISSÄ

Ihmisillä on äärimmäisen monia sosiaalisia, kognitiivisia ja kulttuurillisia tehtäviä varhaisessa elämässään. Varhaisen kasvu ympäristön ja lapsen ensimmäisten ihmissuhteiden merkitystä epäsosiaalisen ja rikollisen käyttäytymisen kehityksessä korostetaan esimerkiksi rikoksen ja omatunnon yhteyden välisissä tutkimuksissa (Haapasalo 2017, 30). Siksi jo vauvana saatu vastavuoroinen kommunikaatioyhteys ja läheisyys ovat eittämättä tärkeä lähtökohta ihmisen kehitykselle, merkityksellisille ihmissuhteille sekä tasapainoiselle nuoruudelle ja myöhemmin aikuisiälle. Varhaiset vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat myös lapsuuden kehitystehtävistä suoriutumiseen. Tämän vuoksi varhaisen elämän sosiaalisia suhteita käsitellään osana opinnäytetyötä.

4.1.1 Kiintymyssuhteet ihmisen kehityksen perustana

Lapsuuden kehitystehtävistä ensimmäinen on perusluottamuksen saavuttaminen. Siihen kietoutuu käsitteenä yhteen kiintymyssuhdeteoria, joka on 1900-luvulla vaikuttavimpiin psykiatreihin kuuluvan psykoanalytikko John Bowlbyn kehittämä teoria. Merkittävimmäksi ajatukseksi Bowlby huomasi,

kuinka lapsen kokema äidin riisto ja äidin rakkauden menetys voivat uhata lapsen kehitystä. Suomessa kiintymyssuhdeteoriaan on syvemmin paneutunut lastenpsykiatrian erikoislääkäri Jari Sinkkonen.

Bowlbyn teoriaa myöhemmin jalosti hänen oppilaistansa Mary Ainsworth ja Mary Main laboratorio-tutkimuksissa, joissa havainnoitiin vauvaikäisten lasten ja heidän äitiensä vuorovaikutusta (Haapasalo 2017, 33). Tutkimuksessa kiintymyssuhteet jaettiin turvallisiin ja turvattomiin, joissa havaittiin vältteleviä, ristiriitaisia ja jäsentymättömiä kiintymyssuhteita. *Katso taulukko 1.* Tutkimuksessa havaittiin, että välttelevästi kiintyneet lapset eivät hakeneet äidiltään turvaa, kun ristiriitaisesti kiintyneet hakeutuivat vuorovälein äidin läheisyyteen ja välttelivät läheisyyttä. Tutkijat olettivat, että eri kiintymyssuhdetyyppien taustalla oli välttelevässä johdonmukaisesti kielteinen käyttäytyminen, kun taas ristiriitaisessa epäjohdonmukainen sekä arvaamaton toiminta. Jäsentymättömästi kiintyneet toimivat kiintymyssuhdetutkimuksissa niin, että he esimerkiksi katsoivat vanhempiaan ja käänsivät katseensa nopeasti pois. Tätä pidettiin seurauksena kaltoinkohtelusta tai esimerkiksi vanhemman traumatisoitumisen vuoksi. (Haapasalo 2017, 33-34.)

Kiintymyssuhdeteoriassa otaksutaan, että lapsuudessa kehittynyt kiintymyssuhde seuraa tietyllä tavalla myös aikuisiän läheisissä suhteissa (Main & Goldwyn 1988, viitattu teoksessa Haapasalo 2017, 34).

ERILAISET

KIINTYMYSSUHTEET

<u>Lapsena saatu hoiva</u>	<u>Hoivan myötä syntynyt kiintymyssuhde</u>
Sensitiivinen hoiva →	Turvallinen kiintymyssuhde
Etäinen hoiva →	Turvaton välttelevä kiintymyssuhde
Epäjohdonmukainen hoiva →	Turvaton ristiriitainen kiintymyssuhde
Laiminlyövä hoiva →	Turvaton jäsentymätön kiintymyssuhde

Taulukko 1. Kiintymyssuhteet niihin johtaneen hoivan perusteella.

Kiintymyssuhdeteoriassa puhutaan myös muusta kuin lapsen elämän riskitekijöistä. Se, että lapsi on ollut turvattomasti kiinnittynyt omaan vanhempansa, ei välttämättä tarkoita, etteikö hän pystyisi sen koommin kiinnittymään kehenkään turvallisesti. Turvallisesti kiinnittyneen lapsen maailman-kuva on kuitenkin verrattuna pääosin hyvä ja käsitys ihmisistä yleensä ottaen luotettava. Turvattomasti kiinnittyneen, äärimmäisen turvattomissa oloissa kasvanut lapsi on omaksunut käsityksen, että sekä hän ja itse maailma ovat kokonaan pahoja eikä kehenkään voi luottaa. (Sinkkonen & Kalland 2005, 9.)

Kiintymyssuhteissaan vaurioituneilla lapsilla on huomattu esiintyvän tietynlaista käyttäytymistä. Muun muassa valikoimaton ystävyys vieraita ihmisiä kohtaan, rankaiseva ja kontrolloiva käytös aikuista kohtaan, itsetuhoisuus, tottelemattomuus ja aggressiivisuus ovat tyypillistä käytöstä. (Zeanah 2000, viitattu teoksessa Sinkkonen & Kalland 2005, 206.) Tavallisinta on, että lapselle kehittyy ongelmia ihmissuhteissa, tunne-elämässä, käyttäytymisen kontrolloinnissa sekä kognitiivisessa kehityksessä, kuten ajantajussa (Sinkkonen & Kalland 2005, 207). Pelastakaa Lapset ry:n 1990-luvulla sijaishuoltoon sijoittamista lapsista noin 40 prosentilla todettiin eriasteisia kehitykseen tai käyttäytymiseen liittyviä ongelmia (Kalland & Sinkkonen 2001, viitattu teoksessa Sinkkonen & Kalland 2005, 207).

4.1.2 Lapsen laiminlyönti kehityksen varjostajana

Lasten pahoinpitely ja laiminlyönti ovat ilmiöitä, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen ja vaarantavat joskus jopa hänen henkensä ja joiden pitäisi olla estettävissä ainakin teoriassa. Erään määritelmän mukaan lasten pahoinpitely ja laiminlyönti ei edellytä sitä, että lasta halutaan vahingoittaa. Pahoinpitely ja laiminlyönti voidaankin selittää sellaisena toimintana, joka ei kuulu lapsen tavanomaiseen vuorovaikutukseen ja on riittävän voimakasta aiheuttaakseen lapselle todellista tai vaihtoehtoisesti mahdollista haittaa. (Sinkkonen & Kalland, 2005, 68.)

Laiminlyönti käsitteenä onkin haasteellinen, sillä se kattaa myös huoltajan toiminnan, jossa huoltaja tarkoituksettomasti haittaa lapsen kehitystä. Tarkoituksettomaksi voitaisiin mieltää tilanne, jossa esimerkiksi lapsi huutaa vanhempaa apuun hädän vuoksi, jolloin vanhempi taas virheellisesti tulkitsee huudon kiusanteoksi jättäen lapsen huutamisen huomiotta. Lapsen altistuminen pahoinpitelylle ja laiminlyönnille huoltajan toimesta on todennäköisempää aina silloin, kun laiminlyöväällä huoltajalakin on menneisytydessään omia kielteisiä kokemuksia (Harmer ym. 1999, viitattu teoksessa Sinkkonen & Kalland 2005, 69). Lapsen omat ominaisuudet, hänen perhetilansa ja kaltoinkohtelun ominaispiirteet ovat kaikki omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, millaiseksi lapsi aikanaan kehittyy (Sinkkonen & Kalland 2005, 69).

On siis useita eri aspekteja mitkä vaikuttavat lapsen kehittymiseen ja siihen, miten lapsi laiminlyövätilanteet kokee. Pahoinpitely ja laiminlyönti ovat molemmat ylisukupolvisesti periytyviä (Haapasalo 2017, Luku Traumamalli). Tämän vuoksi ennalta estämisen keskittäminen perheisiin, joissa tällainen riski on korkeampi tulisi huomioida yhteiskunnallisesti. Laiminlyönti ja ympäristöärsykkeiden puute aivojen kehityksen kriittisimpänä aikana voi johtaa pysyvästi heikentyneisiin kognitiivisiin kykyihin (Sinkkonen & Kalland 2005, 77).

5 POLIISIN VARHAINEN PUUTTUMINEN LASTEN TEKEMIIN RIKOKSIIN

5.1 Poliisin rooli rikosten ennalta ehkäisyssä

Poliisin tehtäviin kuuluu poliisilain (872/2011) ensimmäisen pykälän ensimmäisen momentin mukaan kaikkien muiden tehtävien ohella yhtenä myös rikosten ennalta estäminen. Ennalta ehkäisyä voi tapahtua monella eri tavalla, mutta tärkeintä on, että sitä tapahtuu. Onhan paljon reilumpaa ja taloudellisempaakin jo valmiiksi ennalta ehkäistä rikoksen tapahtuminen, kuin vasta sen tapahtumisen jälkeen tutkia rikosta.

Sen lisäksi, että poliisilaissa rikosten ennalta estäminen on kirjattu yhdeksi poliisin tehtäväksi, poliisin ennalta ehkäisevää työtä tukien sisäministeriö laatii poliisin ennalta estävän työn strategian

(ENSKA), joka sisältää toiminnallisia tavoitteita ja strategisia linjauksia. Viimeisin, opinnäytetyöni tekemisen hetkellä voimassa oleva strategia on vuosille 2019-2023 (Sisäministeriö 2018).

Strategiassa työmuotona on mm. erilaiset moniammatillisia toimintamuodot. Tavoitteena on saattaa eri viranomaisten ja usein myös järjestöjen toimintoja ja osaamista yhteen sekä puuttua yksilöiden ja perheiden ongelmiin tunnistamalla ongelmien taustalla olevia syitä ja vaikuttamaan niihin, eikä vain syiden seurauksiin (Sisäministeriö 2018). Toiminnan strategisia linjauksia taas painotetaan yhtenä juuri lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa toimimiseksi. Koska tämän päivän lapset ovat huomisen aikuisia, on ensiarvoisen tärkeää huomioida tämä myös poliisina lapsia kohdatessa ymmärtämällä lapsen kieltä säilyttäen kuitenkin poliisin rooli. Vanhempien luottamus poliisiin ja yhteiskuntaan periytyy usein lapsille, joten vanhempien kanssa toimimalla voidaan vahvistaa myös lasten ja nuorten luottamusta poliisiin (Sisäministeriö 2018, 18).

5.2 Poliisin konkreettiset teot lasten tekemien rikosten ennalta ehkäistäessä

Konkreettisia tekoja yksittäiseltä poliisimieheltä jopa velvoitetaan. Lastensuojelulain (417/2007) 25. pykälän ensimmäisen momentin neljäs kohta velvoittaa juuri poliisitoimessa palvelevia ammattihenkilöitä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä viipymättä hyvinvointialueelle, jos he ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Siis vaikka poliisin saama tehtävä ei ensisijaisilta lähtötiedoiltaan liittyisi lapseen, tulee poliisin kuitenkin aina tarkastella tapahtunutta myös lasten näkökulmasta ja ilmoittaa lastensuojeluun välittömästi havaitessaan huolenaiheita esimerkiksi lapsen vanhemmissa tai kasvuympäristössä (Kau-nisto ym. 2021, 84).

Lasten emotionaalisen kaltoinkohtelun havaitseminen ja siihen puuttuminen ovat suuria haasteita kaikille ammatikseen lasten kanssa työskenteleville. Jos lapsi on välittömässä vaarassa, eli häntä on pahoinpidelty tai käytetty seksuaalisesti hyväksi, kukaan ei kyseenalaista toimenpiteisiin ryhtymistä. Henkisestä pahoinpitelystä ei jää näkyviä jälkiä, joiden perusteella asioihin puuttumista voitaisiin perustella. Koska emotionaalisen kaltoinkohtelun seuraukset lapselle ovat negatiivisia ja ulottuvat aikuisuuteen asti, siihen pitää puuttua tavalla tai toisella. (Sinkkonen 2018, 123.)

Kokemukseni mukaan poliisin työssä lapset asiakkaana huomioidaan erityisellä tavalla. Esimerkiksi lasten ollessa osallisena rikoksessa, priorisoidaan esitutkintaa ja rikosprosessi etenee nopeammin. Lastensuojeluilmoituksia käytännön tasolla todella tehdään rikosilmoitusten ohella aina, kun lapsi on osallisena mihinkään rikokseen tai tunne ilmoituksen tekemisestä tulee poliisin suorittaman tehtävän aikana. Koska poliisi ei pysty kuitenkaan olemaan jokaisen epäoikeudenmukaisesti kohdellun

lapsen kasvattaja, on yhteistyö eri tahojen kanssa avainasemassa lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Erilaiset sidosryhmäyhteistyöt ovat avainasemassa, jotta poliisi voi saattaa eteenpäin työtehtävillään havaitsemien asioiden työstämistä sosiaaliviranomaisille.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, joka sopii parhaiten laajan, jo olemassa olevan teorian arvioitiin. Kirjallisuuskatsaus myös rakentaa kokonaiskuvaa tietyistä asiakokonaisuudesta (Salminen 2011, 3). Koska opinnäytetyöni aihe on lähtökohtaisesti hyvin laaja, soveltuu kirjallisuuskatsaus parhaiten työn loppuun saattamiseksi luotettavasti. Kirjallisuuskatsaus antaa nimittäin mahdollisuuden tutkia eri tutkijoiden saamia tutkimustuloksia eri vuosikymmeniltä ja -sadoilta.

Kirjallisuuskatsauksia on erilaisia tyyppejä ja siksi se on oletettua monipuolisempi metodina. Yleisin jaottelu on kolmeen eri perustyyppiin jaottelu, johon kuuluu kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen katsaus ja vielä meta-analyysi (Salminen 2011, 6). *Katso lisää kuvasta 2.* Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, myös narratiivisena kirjallisuuskatsauksena tunnettu metodi, on näistä tyypeistä hyvin käytetty juuri humanistisessa tutkimusperinteessä, sillä lähtökohtana ei tällöin ole selvittää ilmiön yleisyyttä vaan etsiä tutkimuksista vastausta kysymykseen mitä ilmiöstä tiedetään ja mitkä ovat sen keskeiset käsitteet ja käsitteiden keskinäiset suhteet. (Vilkkä 2023, 21-22.)

Kuva 2. Kirjallisuuskatsauksen tyyppien ryhmittely. (Salminen 2011, 38.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tavoite on itse ilmiön ymmärtäminen ja ymmärretyn kuvaileminen argumentoiden vakuuttavasti ja johdonmukaisesti. Katsauksessa ymmärtämiselle lähtökohta voi olla niin ilmiön kyseenalaistaminen kuin esimerkiksi sekin, että tuodaan esille aiemman tutkimuksen herättämiä kysymyksiä tai ristiriitoja. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa pystyy järjestämään ja analysoimaan tutkimuksia ja muuta kirjallista aineistoa niin, että tutkijan tietämys laajenee pikkuhiljaa sitä mukaan, kun hän oppii ymmärtämään aihetta ja sen osa-alueita. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antaa muita katsaustyyppejä vapaamman tyylin tiedonhauille ja aineiston valintakriteereille. Lukemisen, ymmärtämisen ja kehittelyn prosessina se voi olla monialaista, kulkea intuitiivisemmin ylä- ja alakäsitteiden välillä tehden siltoja paikkoihin, joihin ei olisi mahdollisuutta muilla katsaustyypeillä. (Fan ym. 2022, 2, viitattu teoksessa Vilkkä 2023, 22.)

Näistä juuri kuvaileva kirjallisuuskatsaus valikoitui opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi sen tuomien mahdollisuuksien avulla, joita muut menetelmät eivät tarjonneet. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa huomasin olevan paras tapa tuoda teoriaksi tutkimuskysymyksiini vastauksia. Koska kehityspsykologian tutkijoiden tuomaa tietoa on jo jonkin verran saatavilla pieninä palasina eri teoksissa, oli luonnollista valita katsaus, jolla on mahdollista tavoitella tiivistystä tai uutta kokonaisnäkemystä aiemmin tehdystä tutkimuksesta sekä järjestää epäyhtenäistä tietoa jatkuvaksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi (Vilkkä 2023, 22).

Vaihtoehtona opinnäytetyöni toteutukselle olisi ollut myös kvalitatiivinen tutkimus tai kirjallisuuskatsauksen ja kvalitatiivisen yhdistelmä. Haastattelut olisivat kuitenkin todennäköisimmin tehneet jo valmiiksi laajasta kokonaisuudesta vieläkin laajemman, vaikkakin haastattelut olisivat olleet antoisia opinnäytetyön kokonaisuutta ajatellen. Kvantitatiivinen tutkimus taas ei olisi soveltunut parhaiten tutkimukseen, jossa on tutkinnan aiheena ihmisen mieli ja käyttäytyminen, jotka eivät ole mitattavissa olevia määreitä.

6.2 Aineiston keruu

Kirjallisuuskatsauksena toteutetussa opinnäytetyössäni tutkittiin aiemman kirjallisuuden perusteella lapsuuden kehityskriisien vaikutuksia tulevaan häiriö- sekä rikoskäyttäytymiseen. Aineistoa on alettu keräämään jo ajoissa aihepiiriin ollessa selkeytynyt kehityspsykologian ja lapsi- ja nuorisoriikollisuuden piiriin. Muun muassa näillä käsitteillä lähdin toteuttamaan aineiston keräämistä eri hakukoneista. Hain ensin Google Scholarista hakusanoilla ”nuorisoriikollisuuden syyt”, ”nuorisoriikollisuus Suomi”, jotka toivat lähinnä kriminologiaan painottuvia tutkimuksia hakukoneesta reilun tuhannen tuloksen verran. Pelkästään kehitystehtävillä hakeminen ei tuottanut tulosta. Kävin läpi hakukoneen antamia opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia sekä etsin niiden lähteistä minun aiheeseeni liittyvää kirjallisuutta.

Etsin myös kirjastojen kautta kirjoja, jotka voisivat sopia aiheeseeni. Pääkaupunkiseudun kirjasto Helmet tarjosi kirjoja hakusanalla ”kriminaalipsykologia” 27 tulosta. Näistä suomenkielisiä oli vain kolme kirjaa, joista luin kaksi kirjaa ja vain toinen valikoitui aineistooni. Myös Poliisiammattikorkeakoulun Etsivä -palvelusta oli helppo kartoittaa olemassa olevaa kirjallisuutta. Hakusanat ”kriminaalipsykologia”, ”rikoksentekijät” ja ”rikollinen käyttäytyminen” antoivat tuloksia lähemmäs 700. Kun tulokset rajasi suomenkielisiin, löytyi tuloksia enää hieman yli 50. Suurin osa tuloksista kuitenkin käsitteli vain jotain spesifiä näkökulmaa rikollisuuteen, kuten henkirikoksia, jollaisia en rajannut opinnäytetyöhöni. Tämän vuoksi valitsin lähteikseni sellaisia, jotka käsittelevät rikollisuutta yleisemmällä tasolla.

Tutkimuskysymykset tarkentuivat tiedon keruun ohella muistiinpanoja tehdessä, joka taas auttoi jatkuvan tiedonkeruun keräämän tiedon rajaamista niin, että tieto on tutkimuskysymyksien ympärille kuuluvaa tietoa. Kirjallisuuskatsauksessa aineiston keruusta aina työn loppuun saattamiseksi vaiheet seuraavat aina toinen toistaan ja tietyt asiat on tehtävä kunnolla ennen kuin siirtyy seuraavaan vaiheeseen, samalla kuitenkin peilaten jo tulevaan ja tarkentaen ja täsmentäen jo tehtyä (Vilkka 2023, 40).

6.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen arviointi on tutkimuksen luotettavuuden kannalta äärimmäisen tärkeä. Vastuullisen tieteen julkaisusarjassa tutkimuksen arvoinnissa tulee huomioida tutkimuksen tieteellistä laatua, avointa saatavuutta sekä eettisyyttä. (Vastuullisen tutkijanarvioinnin työryhmä 2020, 7.) Tutkijan itsearviointi yhdistetään tutkimuksen arviointiin myös antamalla hänelle mahdollisuus esittää käsitys oman työnsä tavoitteista, merkittävydestä ja vaikuttavuudesta (Vastuullisen tutkijanarvioinnin työryhmä 2020, 8).

Opinnäytetyöni tavoite oli selvittää, miten lapsuuden kehityskriiseistä suoriutuminen on yhteydessä myöhempään häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen. Toisena tavoitteena oli selvittää miten poliisina voienalta ehkäistä varhaisessa vaiheessa nuoren rikoskäyttäytymistä. Kolmantena, taka-alalla olevana tavoitteenani oli kartoittaa myös ylipäänsä lapsena ihmisen kokemia asioita, jotka voivat altistaa häiriö- ja rikoskäyttäytymiselle myöhemmällä iällä tai jo lapsena.

Toteutin opinnäytetyön täysin laajalti kerättyjen julkisten materiaalien pohjalta, jottei opinnäytetyössä ole salauserkintöjä. Aineiston keruu alkoi heti tutkimuksen alussa aihepiiriin sisältä artikkeleja ja kirjoja lukemalla. Ensin aloitin käymällä läpi Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetöitä liittyen lapsuuden kokemusten yhteydestä rikoskäyttäytymiseen, jonka jälkeen tutustuin ylipäänsä muiden korkeakoulujen opinnäytetöihin, jotka käsitelivät lapsuuden kokemusten vaikutuksia. Opinnäytetöiden lukemisen jälkeen etsin kasan kirjoja, jotka käsitelivät kasvatus- ja kehityspsykologiaa, rikollisuutta ja kriminologiaa sekä aloitin kirjojen tarkemman lukemisen.

Luetuista kirjoista ja artikkeleista eivät kaikki suinkaan valikoituneet lähteiksi, vaan vain osa valikoitui lähteiksi perustuen omiin selvityksiini siitä, mitkä antavat tutkimukseeni liittyvää tietoa objektiivisesti. Heti opinnäytetyön suunnitelman palautettuani sain opinnäytetyön ohjaajaltani hyvän vinkin, ettei osaa siinä käytetyistä kirjoista kannata käyttää tieteellisenä pohjana opinnäytetyölleni. Lähteiden keräämisessä tuli siis heti alussa rutiini tarkistaa niiden totuudenmukaisuus ja varsinkin onko tieto tieteelliseksi aineistoksi käypä. Samalla lähteitä lukiessa tein opinnäytetyöstä erilliselle työpohjalle muistiinpanoja lähteistä niin, että pystyin palaamaan lukemiini kirjoihin, tutkimuksiin ja artikkeleihin vielä varsinaisen opinnäytetyön kirjoittamisprosessin aikana.

Kerätyn aineiston kasaantuessa pääsin siis tekemään selvityksiä artikkeleiden, teosten ja tutkimusten alkuperästä. Alkuperällä tarkoitan julkaisujen kirjoittajia ja asiantuntijoina esiintyvien pätevyyksien perusteellista selvittämistä. Suurin osa lopullisista opinnäytetyöhöni lähteiksi päätyneestä materiaali on kerätty psykologian tai psykiatrien asiantuntijoiden, kuten professorien tai maistereiden erilaisista teoksista. Lähteiden alkuperää on pyritty selvittämään niin, että tieto on kerätty alkuperäisestä julkaisusta ja vahvistetusta lähteestä, kuten tietyn yliopiston viralliselta sivulta virallisesta julkaisusta, eikä esimerkiksi vain siellä opiskelevan mielipiteistä. Jos tietoa on käytetty niin kutsutun välillisen lähteen kautta, on lähdeviittauksessa mainittu mistä alkuperäinen tieto on peräisin, sekä missä teoksessa siitä on mainittu.

7 TULOKSET

7.1 Minän kehityksen ja lapsuuden kehitystehtävien vaikutus myöhempään rikolliseen käyttäytymiseen

Keräämäni aineiston perusteella opinnäytetyö osoittaa, että lapsuudella on todella vaikutuksia tulevaan, mutta se ei selitä esimerkiksi yksinomaan tiettyjen rikosten tekemistä suoranaisesti. Lapsuuden kehitystehtävien epäonnistuessa ei voida siis sanoa suoraan, että lapsi tulee myöhemmin tekemään rikoksia, eikä myöskään silloin, jos tehtävissä onnistuu voida sanoa varmaksi tulevaisuuden menevän niin kutsutusti kaidalla polulla. Peilaten Lehtisen ym. (2007) kirjaan, jossa ihmisen aikaisempi kehityshistoria yhdistettiin aina tulevien vaiheiden kehitykseen vaikuttavaksi tekijäksi, voidaan kuitenkin päätellä peräkkäisissä kehitystehtävissä epäonnistumisen lisäävän todennäköisyyttä myöhemmän iän käytöshäiriöille ja sitä kautta myös rikoskäyttäytymisen ilmeämiselle.

Eriksonin teoriaa on pidetty muita varhaisempia rikollisuuden syitä selittäviä teorioita, kuten Freudin psykoanalyysia käsittelevää teoriaa käytännönläheisempänä sovelluksena tarkasteltaessa nuoren rikosentekijän persoonallisuuden ja rikollisuuden välistä yhteyttä (Laitinen & Aromaa 2005, 53-54). Eriksonin teoria pitää yhtenä nuoruuden kehitystehtävistä oman aikuisen identiteetin löytämistä. Jos tämä kriisi onnistuu, saavuttaa nuori jokseenkin pysyvän identiteetin ja kokee olevansa sama

ihminen ympäristöstä, muista ihmisistä ja ajasta riippumatta. Jos tämä kriisi taas epäonnistuu, nuoren identiteetti jää epäselväksi ja nuori jää selkiytymättömään tilanteeseen omien rooliensa suhteen. Eriksonin teorian mukaan nuorista monet omaksuvat tällöin negatiivisen identiteetin, jotta he välttyisivät joutumasta epäselvän identiteetin tilaan. Negatiivinen identiteetti taas sisältää elämänarvoja ja käsityksiä, jotka ovat täysin vastakkaisia nuoren kasvu ympäristön hyväksymille arvoille. (Laitinen & Aromaa 2005, 55.)

Kriittisimmäksi tekijäksi tästä kehitystehtävästä selviää siis se, että negatiivisen identiteetin omaksunut nuori saattaisi esimerkiksi vanhempien ollessa hyvin lainkuuliaisia ja painottaessa nuorelle lakia noudattavia, oikeita toimintatapoja, alkaakin mahdollisimman laintunnottomaksi ja omaksua suorastaan rikollisen elämäntyylin. Eriksonin teorian oletuksia tukevia tuloksia on saatu aiemmin muun muassa huumausaineita käyttävien nuorten parista (Burke ym. 1978, viitattu teoksessa Laitinen & Aromaa 2005, 55).

Tämä tutkimus osoittaa myös, kuinka lapsen kehittymiseen liittyviä riskejä on jo varhaisessa lapsuudessa. Esimerkiksi kehityskriiseistä ensimmäisten joukossa oleva perusluottamuksen syntyminen ja kiintymyssuhteen luominen merkitykselliseen aikuiseen jo varhain vaikuttaa olevan yhteydessä tulevaisuudessa siihen, että lapsen kasvaessa aikuiseksi kykenee hän paremmin luomaan terveellisiä ihmissuhteita ja kehittämään omaa identiteettiänsä niin, että riski rikollisiin toimiin on pienempi. Tutkimus rikoksentekijöiden ja verrokkiryhmän välillä on paljastanutkin sen, kuinka lapsuuden kokemusten varjolla huomattiin rikoksentekijöistä huomattavan enemmistön olleen ensimmäisten viiden lapsuusvuoden aikana kuukauden erossa äidistään, kun taas verrokkiryhmässä vastaavia henkilöitä oli vain kaksi (Bowlby 1944, viitattu teoksessa Haapasalo 2017, 33).

Vastaavanlaisia tutkimuksia selvisi tässä tutkimuksessa useampi. Sinkkonen & Kalland (2005) viittasivat aiempaan tutkimukseen (Zeanah 2000), jossa kiintymyssuhteissa vaurioituneilla lapsilla huomattiin esiintyvän mm. aggressiivisuutta ja tottelemattomuutta. Sinkkonen & Kalland (2005) pitivät tyypillisimpänä sitä, että kiintymyssuhteissa vaurioituneet lapset kokevat ongelmia mm. ihmissuhteissa, tunne-elämässä ja käyttäytymisen kontrolloinnissa. Käyttäytymisen kontrolloinnin ongelmat taas voivat lapsilla näyttäytyä esimerkiksi ylivilkkautena ja impulsiivisuutena. Tällaisia piirteitä Nummenmaa (2023) viittasi kirjassaan aiemmassa tutkimuksessa (Simonoff ym. 2004) olevan enustamassa antisosiaalista persoonallisuushäiriötä sekä rikosten tekemistä.

Antisosiaalinen persoonallisuus ja psykopatia korreloivat voimakkaasti rikollisuuden kanssa (Laine 2014, 96). Psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri, Hannu Lauerma on todennut vahvasti rikollisuuteen liittyvän epäsosiaalisen käyttäytymisen kokonaisuudesta puolia selittävän geeniperimä, kun taas toista puolta selittää lapsuuden olosuhteet, joissa lapsi joutuu kasvamaan. (Paaso

2016.) On esitetty, että evoluution myötä on voinut syntyä vähintään kahdenlaista psykopatiaa. Toinen on sellaista, jossa jotkut ovat geneettisesti altistuneet psykopatialle täysin riippumatta siitä, mitä tapahtuu heidän lapsuuden ja nuoruuden kehityksessään. Toinen altistumisen muoto toteutuu erityisesti ja vain silloin, kun henkilö syrjäytymisen kautta joutuu antisosiaaliseen vertaisryhmään. (Mealey 1995, 523-541, viitattu teoksessa Laine 2014, 99.) Psykopatian tutkimusta juuri geenejä painottamalla on kuitenkin kritisoitu voimakkaasti. Yleisimmin on viitattu siihen, että ongelmien taustalla ovat ennemminkin lapsuuden ajan ongelmat ja huonot olosuhteet. (Laine 2014, 99.)

Opinnäytetyössä varmistui se, että lasten laiminlyönti ja hyväksikäyttö voivat aikaansaada valtavaa psykologista vahinkoa. Tällä tavoin vahingoitetuilla lapsilla voi olla pienempi älykkyyssosamäärä ja kasvanut riski vakavaan masennukseen, itsemurhiin sekä päihde- ja rikollisuusongelmiin. Oireet voivat näkyä myös kouluongelmina, aggressiivisuutena ja väkivaltaisena käyttäytymisenä. (Hare 1998, 170, viitattu teoksessa Laine 2014, 99.)

Rikollisuuden kehittymiseen on psykologian teorioissa liitetty useasti yksilön omatunto. Tunnetuimpia ja kestävimpiä teorioita ihmisen persoonallisuudesta (1923), myös omatunnosta, on kehittänyt lääkäri ja tutkija Sigmund Freud (1856-1939). Freudin mukaan ihmisen persoonallisuus koostuu kolmesta osa-alueesta; idistä eli tiedostamattomasta mielestä, egosta eli tiedostetusta mielestä sekä superegosta eli omatunnosta. Omatunnon kehityksessä korostetaan juuri yksilön varhaisen kasvuympäristön ja lapsen ensimmäisten ihmissuhteiden merkitystä rikollisen käyttäytymisen kehityksessä (Haapasalo 2017, 30).

Puutteelliseen omatuntoon liittyvä tarkastelu rikolliseksi kasvamisessa on yksi keskeisimpiä rikollisuuden ymmärtämisen työkaluja. Omatunnon yhteyttä rikollisuuteen on selitetty sillä, että puutteellisen omatunnon omaava ihminen omaa vaikeuksia mielihyvävaatimusten hillitsemisessä, ja toimii ottamatta huomioon muiden ihmisten tunteita ja oikeuksia, vailla syyllisyyttä. Ihmisen psykologinen syntymä, eli eriytyminen ensimmäisestä hoitajasta on keskiössä ihmisen kehkeytyvään persoonallisuuteen ja sen häiriöihin. Ensimmäisen hoitajan tulee auttaa kyseisessä iässä lasta sisäisten tunteiden ja ulkoisten ärsykkeiden erottamisessa näiden kahden rajan erojen hahmottamisessa, jottei persoonallisuudesta kehity psykoottinen näiden kahden rajan hämärtyessä. (Haapasalo 2017, 30.)

On syytä vielä kerran korostaa, että mikään yksilöllinen psykologinen tekijä, joka korreloi voimakkaastikin rikollisuuden kanssa, ei riitä yleisellä tasolla selittämään kaikkea rikollista käyttäytymistä. Esimerkiksi henkirikollisuudessa esiintyy niin suurta alueellista ja ajallista vaihtelua, että vaihtelun selittäminen populaatiossa esiintyvällä yksilöiden variaatiolla ei ole uskottavaa. Tarvitaan myös sosiaalisen rakenteen ja tilannetekijöiden tarkastelua. (Laine 2014, 104.)

7.2 Poliisin keinot ennalta ehkäistä lapsen rikoskierteen syntymistä puuttumalla varhain

Toiseen tutkimuskysymykseeni vastaukseksi ilmenee se, että poliisilla on iso rooli nuorten rikoksentekijöiden kanssa tekemisissä ollessaan. Poliisin keinot ennalta ehkäistä lapsen rikoskiertettä varhaisessa vaiheessa ovat keräämäni aineiston perusteella pieniä, mutta merkityksellisiä tekoja. Varhaisen puuttumisen keinoja poliisilla on siis rajallisesti. Tärkeimmiksi keinoiksi osoittautui tutkimuksessa Kaunisto ym. (2021) kirjoittama huomio siitä, kuinka etenkin poliisin tulee tarkastella tapahtumia lasten näkökulmasta ja ilmoittaa lastensuojeluun välittömästi havaitessaan huolenaiheita esimerkiksi lapsen vanhemmissa tai kasvuympäristössä. Poliisin tulee olla siis tarkkaavainen lapsiin liittyvillä keikoilla ja etsiä huolta herättäviä asioita esimerkiksi kotikeikoilla asunnon kunnosta tai ylipäänsä siitä, miten lapsi käyttäytyy poliisia kohtaan. Pelkkiin lapsiin keskittymisen sijasta myös lasten vanhempien kanssa toimiminen nähtiin poliisin ja lasten ja nuorten välisen luottamuksen luoja (Sisäministeriö 2018).

Poliisin ennalta estävää toimintaa ohjaa lait, kuten poliisilaki ja lastensuojelulaki sekä erilaiset ohjeistukset, kuten sisäministeriön poliisille laatima ennalta estävän työn strategia. Sisäministeriön laatima poliisin ennalta estävän työn strategia (2018) taas ohjeistaa, mitä toiminnallisia tavoitteita ja strategisia linjauksia poliisin ennalta estävään työhön käytännössä kuuluu. Varhaisena poliisin ennalta estävän toiminnan muotona on se, että huolehditaan poliisin kohtaavan nuoria niin, että nuorille syntyy positiivisia kohtaamisia, jotka vahvistavat nuorten luottamusta poliisiin. Poliisi osallistuu suunnitellusti esimerkiksi urheilutapahtumiin ja muihin nuorten kokoontumisiin sekä huolehtii siitä, ettei synny lähiöitä joissa poliisia ei näy. Poliisi menee sinne, missä nuoria on. (Sisäministeriö 2018, 19.)

Poliisin ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittäminen vahvistetaan muissakin tilanteissa, kuin vakavissa turvallisuutta heikentävissä tilanteissa. Laillisuuskasvatusta toteutetaan laatimalla koulujen käyttöön sähköistä aineistoa sekä lisätään poliisin positiivista läsnäoloa ammattikouluissa ja varhaiskasvatuksessa. Myös toimintamallien kehittäminen väkivaltaan puuttumiseksi nykyistä varhaisemmin esimerkiksi koulukiusaamistilanteissa vahvistetaan tapausten hallinnalla ja niiden hoitamiseen liittyvällä moniviranomaistoiminnan johtamisella. (Sisäministeriö 2018, 20.)

Nuoren rikoskierteen katkaisemiseen varhaiseksi puuttumiseksi poliisi myös vahvistaa ja laajentaa Ankkuritoimintaa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Ankkuritoimintaa toteutetaan poliisilaitoksilla moniammatillisissa ryhmissä, joissa on edustettuna poliisi, sosiaalityöntekijä, psykiatrinen sairaanhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Ankkuritoiminnan tehtävät ovat nuorten rikoskierteeseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa, perhe- ja lähisuhdeväkivalta niillä alueilla, joissa se on liitetty Anku-

ritoimintaan sekä väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäiseminen. Ankkuritoiminnassa huomioidaan myös rikosten uhrit, sillä nuoret rikosentekijät ovat usein myös itse rikoksen uhreja. (Sisäministeriö 2018, 20.)

Yksi tutkimus arvioi nuoria, alle 15-vuotiaita rikolliseen tekoon syyllistyneitä koskevaa interventiohanketta. Hankkeen kestäessä kaikki nuoret ilmoitettiin poliisille, vanhemmilleen ja lastensuojelutyöntekijöille. Monesti järjestettiin neuvonpito lapsen, vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kesken. Tuloksena haastattelut viittasivat siihen, että poliisi ja vanhemmat olivat tyytyväisiä kokeiluun. Hankkeen arvioija kiinnitti kuitenkin erityisesti huomiota siihen, että poliisin rooli oli useimmissa tapauksissa liian keskeinen ja ehdotti lievempiin tapauksiin pehmeämpiä menettelytapoja. (Haapasalo 2001, viitattu teoksessa Laitinen & Aromaa 2005, 110.) Rikolliseen tekoon syyllistynyt joutuu väistämättä rikosprosessin alussa, esimerkiksi näpistyksen jälkeen, poliisin kanssa tekemisiin. Tutkimus antaa kuitenkin kuvan siitä, kuinka prosessin myöhemmässä vaiheessa tärkein rooli on kuitenkin vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden saumaton yhteistyö, sillä varsinkin jatkunut nuoren rikosoireilu kumpuaa todennäköisimmin juuri kotioiloista, johon tulisi akuutisti reagoida.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni aihepiiri oli miltei koulun aloittamisesta asti täysin selvä; kehityspsykologiaan ja rikollisuuteen liittyvä kokonaisuus, jossa pääsee pureutumaan juuri lapsuuden aikaisten kokemusten vaikutuksista häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen. Näkökulma vaihtui kuitenkin pariin otteeseen tutkimuksen alkupuolella ja lopulta se tarkentui juuri kehityskriiseihin niiden moninaisuuden vuoksi. On mielenkiintoista ajatella mitä kaikkea ihmiselle voi kehityspolullaan tulla eteen ja ajaa mahdollisesti rikolliselle tielle.

Joku voi ajatella kehityspsykologiaan liittyvän opinnäytetyön olevan jonkin aivan toisen tutkinnon opinnäytetyö. Opinnäytetyöni tekemisen varrella kuulinkin ironisen vastauksen kollegalta kertoessani opinnäytetyöni aiheen; ”syyhän on selvä; päihteet ja raha”. Asiat eivät kuitenkaan ole niin mutavalkoisia, tai ainakaan itse en halua vielä tässä kohtaa uraa ajatella niin. Ihmisillä on eri ajanjaksoina erilaisia helpompia ja vaikeampia jaksoja, eikä näin humanistisempänä ajattelijana tee johtopäätöksiä ihmisistä liian kevein perustein. Rikollisten kanssa tekemisissä oltaessa on toimeen tuleminenkin paljon helpompaa, kun miettii toiminnan taustalla olevia mahdollisia tekijöitä. On helpompaa yrittää ymmärtää lapsena rikollisia tekoja tekevää lasta kuulustelupöydän toisessa päässä, kun tiedostaa taustalla olevia mahdollisia syitä. Aina kaikki ei ole vain lapsen vika, vaan oikeasti huoltajilla on valtava rooli kasvun ja kehittymisen turvaamisessa.

Opinnäytetyöni tulokset vastaavat kirjallisuudessa esiteltäviä tuloksia. Käsittelyn alla ollut suomalainen kirjallisuus toi johtopäätöksiä siitä, että lapsuuden kehitystehtävät sisältävät viisi eri vaihetta ja

niissä onnistuminen tai epäonnistuminen vaikuttaa merkittävästi ihmisen minuuteen ja sitä kautta se voi vaikuttaa ihmiseen aiheuttaen esimerkiksi persoonallisuushäiriöitä tai sosiaalisissa suhteissa epäonnistumisia, jotka muun muassa ovat liittäneisiä rikolliseen käyttäytymiseen. Kuten todettu, suoraa linjaa välille ei voida kuitenkaan vetää vaan kyseessä on monien asioiden summa.

Uutena tarkastelukulmana opinnäytetyöni toi nimenomaan poliisinäkökulmasta lasten rikosoireilun tarkkailemisen. Toivottavasti opinnäytetyöni tavoittaakin poliisitaustaisia henkilöitä, jotka kohtaavat työssään nuoria rikoksentekijöitä, kuten ennalta estävässä työssä tai ylipäänsä sellaisia, joita aihe kiehtoo.

Tutkimuksena aiheeni oli vaikea toteuttaa löytyvän materiaalin vuoksi. Suomalaisia lähteitä rikollisuuden tutkimisesta psykologian, varsinkin juuri kehitystehtävien, näkökulmasta ei löydy liikaa, ja siksi keräämiäni aineistoja piti yhdistää toisiinsa useita eri lähteistä. Halusin kuitenkin pitää rajauksen suurimmaksi osaksi suomalaisessa kirjallisuudessa, jotta tutkimuksessa kiteytyisi juuri suomalaisen tutkimuksen taso. Englannin kielellä kehityspsykologiaan liittyvää materiaalia olisi varmasti ollut enemmän tarjolla ja tutkimukselle olisi voinut tulla erilaisia ja laajempia tuloksia.

Toiseksi haasteeksi osoittautui kehitysteorioihin liittyvien tutkimuksien julkaisuajankohdat. Suuri osa tutkimuksista on toteutettu viime vuosituhanella tai vähintään viimeisellä vuosikymmenellä, eikä niiden jälkeen enää uusia kattavia tutkimuksia tuntunut löytyvän. Eriksonin teoria, jonka ympärille perustin opinnäytetyöni oli jo itsessään tieteellisessä mielessä suhteellisen vanha. Kirjallisuuskatsauksessa ilmeni kuitenkin, että Eriksonin teoriaa pidetään yhä validina ja sen rinnalle yritinkin yhdistää muita, tuoreempia tutkimuksia, jottei kaikki tieto keskity 1900-luvulle.

Psykologian näkökulmasta rikollisuuden tutkiminen on myös haastavaa samasta syystä mitä kirjallisuus, sekä minä itsekin olen aiemminkin opinnäytetyössäni painottanut; ihmisen toiminta on monen asian summa, eikä siitä voida tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi pelkästään lapsuuden kokemusten varjossa. Siksi opinnäytetyöni tuloksissa tuleekin ottaa huomioon, että ihmisen kehityskaareen mahtuu valtavasti erilaisia tekijöitä, jotka voivat johtaa yhteen asiaa, joka taas seuraavaan. Kehitystehtävien yhdistäminen nuorten rikolliseen käyttäytymiseen on myös ollut haastava yhtälö kehitystehtävien ollessa rakenteellisia, toistuvia tapahtumia joiden läpi käyminen opinnäytetyön raameissa oli itsessään haaste. Tulokset olivat kuitenkin antoisia, eikä täysin vastaavaa opinnäytetyötä ole ennen tehty, joten uuttakin tietoa sai kiteytettyä pienempään opinnäytetyön kokoiseen pakettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena.

Poliisin varhaisen puuttumisen keinoja lasten tekemien rikosten ennalta ehkäisyyn löytyi kirjallisuutta paljon ja siitä olisi voinut itsessäänkin tehdä jo opinnäytetyön. Näkökulmani painottui kuitenkin

kin opinnäytetyössä kehitystehtävien epäonnistumisen vaikutuksista tulevaan rikolliseen käyttäytymiseen ja siksi käsittelin poliisin varhaisen puuttumisen keinoista vasta pintaraapaisun, juurikin ”varhaisista” puuttumisen keinoista.

Nuorten kasvatustyön tekee itse nuoren vanhemmat sekä sosiaalialan ammattilaiset, joten poliisin työkaluksi jää lähinnä ilmoittaa kaikesta havaitsemastaan lapsen vanhemmille ja sosiaaliviranomaisille. Sosiaaliviranomaiset voivat jatkaa poliisin saamien havaintojen perusteella asioiden läpikäymistä niin, jottei rikoskierrettä syntyisi. Poliisi tekee oman osansa ilmoittamalla havainnoistaan ja osallistumalla aktiivisesti sidosryhmäyhteistyöhön. Samalla poliisin on myös tiedostettava, että monissa tapauksissa poliisi voi olla ensimmäinen lapsen huolestuttavan tilanteen noteeraaja.

Vaikka ihmiselle tulisi jatkuva rikoskierre elämään, kuvitteellisessa tilanteessa alkoholisoitumisen myötä, syynä voi olla näkökulmasta katsoen ihan vain huono taloudellinen tilanne. Joillekin voisi olla jopa lohdullista ajatella, että lapsuus selittää kaiken negatiivisen oireilun aikuisiällä. Kolikoilla on kuitenkin aina kääntöpuolensa ja se on yksi tärkeimmistä asioista hahmottaa poliisityössä. Pidän mahdollisuutena sitä, että kaikesta huolimatta aina joka päivä ihmisellä on vaihtoehtoja toimia toisin ja luoda uusia ajattelu- sekä toimintamalleja lapsuudestaan huolimatta.

8.1 Aineiston laadunarviointi, luotettavuus ja eettisyys

Kaikissa opinnäytetöissä tulee noudattaa hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja, joiden perusperiaatteita ovat eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Keiski ym. 2023, 11).

Kirjallisuuskatsaukseen valittavien tutkimusten laadunarvioinnin keskeiset käsitteet ovat pätevyys (validiteetti) ja luotettavuus (reliabiliteetti), sovellettavuus, siirrettävyys ja yleistettävyys (Vilka 2023, 93). Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston luonteesta johtuu, että metodi perustuu runsaaseen tutkivaan, kriittiseen ja vertailevaan lukemiseen prosessin eri vaiheissa. Jokaisella vaiheella on oma tarkoituksensa ja päämääränsä, mutta yhteistä kaikille on, että lukemisella saadaan uutta tietoa oman katsauksen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. (Vilka 2023, 76.) Kirjoittamisprosessin aikana karttuvan runsaan materiaalin määrän vuoksi tutkimusta arvioitaessa tulee huomioida lähteiden käyttö. Lähdekritiikki tarkoittaa lähteen luotettavuuden ja relevanssin arviointia. Lähdetä arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon lähdetiedon alkuperä, julkaisija ja ikä (Haikansalo & Korander, 2023, 13). Kaikissa asiateksteissä on merkittävä näkyviin lähteet, joita on käytetty. Hyvällä lähdeviitetekniikalla kunnioitetaan tekijänoikeuksia ja varmistetaan, että lukija voi löytää lähteen ja arvioida sen luotettavuutta. (Haikansalo & Korander 2023, 27.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden arviointiin voidaan soveltaa systemaattisen katsauksen arviointikriteerejä. Shean ym. (2009) mukaan huomiota kiinnitetään muun muassa tutkimuskysymyksen asetteluun, aineiston sisäänottokriteereihin ja hakuprosessiin sekä aineiston tieteelliseen laatuun ja analyysiprosessiin. (Nuutinen & Savolainen 2011, 223-224, viitattu teoksessa Vilkkä 2023, 107.) Tässä opinnäytetyössä lähteet on merkattu tarkasti niin, että lukija pystyy etsimään itsensä alkuperäisen tiedon äärelle ja arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Lähteet olen suurimmaksi osaksi kerännyt kirjoista ja julkaisijat ovat tunnettuja rikollisuuden tutkijoita tai asiantuntijoita. Suurin osa materiaalista on tällä vuosituhanella julkaistua ja suhteellisen uutta, kun taas osa suhteellisen vanhaa tieteellisessä mielessä, vaikkakin esimerkiksi Eriksonin teoriaa edelleenkin pidetään validina nykytieteessä. Kirjallisuuskatsaukseni tyyppiin lähteitä on riittävästi, mutta vielä luotettavamman tuloksen saavuttamiseksi olisi lähteitä voinut olla edelleenkin enemmän, vaikkakin suomalaisesta kirjallisuudesta ei enää enempää lähteitä tuntunut löytyvänkään.

Tutkimusetiikka suomen kielessä kattaa laajan ajatuksen tutkimuksen vastuullisuudesta, eettisyydestä ja rehellisyydestä (Kohonen & Mustajoki 2021). Hyvässä tieteellisessä käytännössä tulee siis noudattaa ylipäänsä muun tiedeyhteisön varmistamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa tulee myös soveltaa tieteelliseen tutkimukseen tarkoitettuja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Käytännössä tämä tarkoittaa opinnäytetyössä sitä, että tutkimusprosessista kerrotaan avoimesti niin, että joku ulkopuolinen opinnäytetyön lukija pystyisi toistamaan tutkimuksen täysin samalla tavalla kuin opinnäytetyön tekijä, vaihe vaiheelta. Tässä opinnäytetyössä prosessin kulkua on avattu luvuissa aineiston keruu sekä analyysi. Tutkijoiden tulee ottaa muiden tutkijoiden työ ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittaavat heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023).

Monet asiat korreloivat rikollisuuden kanssa. On helppoa löytää tällaisia seikkoja niin biologian, psykologian kuin sosiaalisen käyttäytymisenkin alueelta. Tärkeää on taas muistaa, että tällöin emme aina emmekä varmuudella voi väittää, että kyseessä olisi selkeä kausaalinen suhde, jossa tekijä x saa aikaan rikollisen käyttäytymisen. Jotkin rikollisuuden kanssa korreloivat tekijät ovat mukana ilmiön taustalla enemmän, jotkin vähemmän ja jotkin vain esiintyvät yhtä aikaa. (Laine 2014, 94.) Opinnäytetyöni luotettavuutta ja tiedemaailmassa yleistettävyyttä arvioidessa tuleekin edellä mainittu yleinen ongelma ihmisten toimintaa tutkiessa huomioida. Nimittäin ihminen on aina yksilö omine taustoineen ja kokemuksineen, joka vaikeuttaa suorien johtopäätösten tekemistä. On mahdollonta tehdä suora johtopäätös kysymykseen, onko kehitystehtävässä x epäonnistuminen kuinka

suurella todennäköisyydellä yhteydessä häiriö- ja rikoskäyttäytymiseen, sillä elämässä voi tapahtua samanaikaisesti monia negatiivisessa valossa vaikuttavia asioita.

Rikollisuudesta kerätyt tilastot ovat ongelmallisia useammankin seikan vuoksi. Tilastojen esittäminen taulukossa tai kuviossa ovat selkeitä ja tuntuvat näyttävän helposti numeroina nykytilanteen. Tilastoja on kuitenkin toisinaan arveltu epäluotettaviksi ja mahdollisiksi todistella niillä lähes mitä tahansa kun joskus taas ajatellaan, että tilastoista saadut tiedot ovat luotettavampia kuin haastatteluin tai kyselyin kerätty materiaali (Laitinen & Aromaa 2005, 200). Kumpikin kanta edellä mainituista sisältää vain osatotuuden, sillä pikemminkin asia on niin, että kaikki saatavilla olevat aineistotyypit tulisi käsittää toisiaan täydentäviksi. Tilastojen luotettavuus on osaksi sidoksissa niitä kokoavien viranomaisten ja tutkijoiden toimintaan. (Laitinen & Aromaa 2005, 200.)

Osa tiedoista kerätään haastattelujen ja kyselyjen avulla, osan hankkiminen perustuu viranomaisille tai tiettyjen ammattien harjoittajille annettuun ilmoitusvelvollisuuteen. Rikosten tilastoiminen toimii hyvänä esimerkkinä siitä, että kaikkien ilmiöiden tilastointiin ei yksinkertaisesti ole mahdollista saada luotettavia tietoja, sillä tilastoihin sisältyy ainoastaan viranomaisten tietoon tuleva rikollisuus. (Laitinen & Aromaa 2005, 201.) Piilorikollisuutta esiintyy runsaasti esimerkiksi seksuaalirikoksissa tai miehiin kohdistuvassa väkivaltarikollisuudessa, jonka vuoksi tilastojen tulkitseminen on ongelmallista. Rikollisuustilastojen ulkopuolelle voi jäädä myös rikokset, joita poliisi ei syystä tai toisesta kirjaa, kuten niin kutsutut asianomistajarikokset, eli rikokset joiden tutkiminen poliisilla vaatii asianomistajan rangaistusvaatimuksen.

8.2 Jatkotutkimusehdotus

Opinnäytetyön tekemisen varrella huomasin, että tietoa, teoriaa ja tutkimuksia on valtavasti ja alussa heräsikin ajatus mahdollisista jatkotutkimuksista.

Yhtenä jatkotutkimusehdotuksena voisi käsitellä toista mielessäni ollutta aihetta opinnäytetyötäni tehdessä, eli persoonallisuuden piirteiden vaikutusta rikolliseen käyttäytymiseen. Tutkimus olisi kiinnostava tehdä juuri Suomen mittakaavalla suomalaisista rikoksentehtäjistä. Omaa lähdemateriaaliani luettaessa persoonallisuuden vaikutus rikoskäyttäytymiseen toistui useasti. Esimerkiksi Hans Eysenckin differentiaalinen psykologinen selitysmalli oli mainittu useammassa lähteessä. Eysenckin teoria rikollisen persoonallisuudesta on mielenkiintoinen ja tukisi psykologian avulla rikollisuuden syiden tutkimisen teemaa.

Myös poliisin varhaisen puuttumisen keinoista lasten tekemien rikosten ennalta ehkäisyyn löytyi paljon materiaalia. Varsinkin poliisin suorittama rikosten ennalta ehkäisy yläkäsittenä sisältää paljon pohjatietoa, mutta kaipaa edelleen lisää tutkimuksia. Itsessään rikosten ennalta ehkäisystä saisi

tehtyä laajemmin opinnäytetyön esimerkiksi toiminnallisen tai laadullisen, haastatteluja sisältävän opinnäytetyön muodossa.

LÄHTEET

- Evwaraye, A. teoksessa Vesterbacka, M. (toim.) 2020: Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/267638/Kun_isolla_kengalla_2020_netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Haapasalo, J. 2017: Kriminaalipsykologia. 2. uud. paino. PS-Kustannus.
- Haikansalo, A., Korander, T. 2023: Poliisi (AMK) -opinnäytetyön ohje. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu. Luettavissa: <https://polamk.fi/documents/25254699/37709942/poliisi-AMK-opinnaytetyon-ohje.pdf>. Luettu 4.9.2023.
- Iivanainen, S. 2020: ”Isä olis voinu olla hakkaamatta ja äiti käyttämättä kamaa” – Syitä nuorena alkaneen rikollisuuden taustalla. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Jaskari, K. 2018: Kokematon rikostutkija näkee rikospaikan mustavalkoisena, kokenut näkee sen väreissä” – Profiloinnin käyttö kehittynyt huomasti. Artikkel. YLE.fi 18.3.2018. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10121749>. Luettu 4.11.2023
- Karihtala, M. 2018: Näkymätön Ninni - Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisorikollisuuden selittäjänä. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Karvinen, E. 2023: Parin vuoden tuomio sadistisesta kidutusmurhasta: Koskelan teinisurmaajat voivat olla jo vapaalla. Artikkel. Iltalehti.fi 2.12.2023. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/6c228aae-cbf1-48a7-b0e0-500b679ef301>. Luettu 4.12.2023.
- Kaunisto, J. & Hyyti, J. & Koskelainen, M. & Nieminen A. 2021: Poliisityön psykologia. Poliisiammattikorkeakoulu. Grano Oy, Vaasa. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/512586/Poliisityön%20psykologia_%20978-951-815-401-6.pdf?sequence=4&isAllowed=y.
- Keiski, R., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Spoof, S-K., Tar-kiainen, T., Kaila, E., Aittasalo, M. 2023: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Luettu 2.2.2024
- Kohonen I, Mustajoki H: Mikä ihmeen tutkimusetiikka? 2021. Luettavissa: <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/mika-ihmeen-tutkimusetiikka>. Luettu 3.11.2023
- Kosonen, P. 2019: Rikokset maksavat yhteiskunnalle miljardin vuodessa ja kustannuksia halutaan pienentää – Vankilakierteestä selvinnyt: ”Nyt minulla on työ, asunto, vaimo ja treenit”. Artikkel. YLE.fi 30.5.2019. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10806700>. Luettu 1.11.2023
- Kivivuori, J. 2008: Rikollisuuden syyt. Nemo.
- Laine, M. 2014: Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2. uudistettu laitos. Dukatava, Riika. Tietosanom Oy
- Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005: Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.

- Lehtinen, E. & Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007: Kasvatuspsykologia. 2. uud. paino. Helsinki, WSOY Oppimateriaalit.
- Nummenmaa, L. 2022: Pahuus: Ihmisluonnon pimeä puoli. Turku, Tammi.
- Näsi, M. 2016: Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Katsaus 18/2016. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiekunta, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/62b6a272-1c5c-4621-a66c-be12dd8bfa6d/content>. Luettu 1.12.2023.
- Paaso, M. 2016: Psykiatri Hannu Lauerma: Ihminen on harvinaisen paha peto – se tappaa omiaan. Artikkel. YLE.fi 21.2.2016. Luettavissa <https://yle.fi/a/3-8682154>. Luettu 30.11.2023
- Parviainen, P. 2020: Varhaislapsuuden merkitys myöhemmän iän rikolliseen toimintaan ja käytöshäiriöihin. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-Opinnäytetyö.
- Salminen, A. 2011: Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Luettavissa: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 3.11.2023.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2005: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-4. painos. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.
- Sinkkonen, J. 2018: Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1. painos. Duodecim. Livonia Print, Riika.
- Sisäministeriö, 2018: Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023. Luettavissa: <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+ennalta+estävän+työn+strategia+2019-2023.pdf/aee0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+estävän+työn+strategia+2019-2023.pdf.pdf>. Luettu 1.12.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023: Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettavissa: <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>. Luettu 3.11.2023.
- Valajärvi, I. 2022: Rikollisuuteen vaikuttavat tekijät ja nuorisorikollisuus. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Vastuullisen tutkijanarvioinnin työryhmä. 2020: Tutkijanarvioinnin hyvät käytännöt. Vastuullisen tutkijanarvioinnin kansallinen suositus. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 5:2020, 2. vuosikerta. Helsinki, 2020. Luettavissa: <https://avointiede.fi/sites/default/files/2020-03/tutkijanarviointi.pdf> Luettu 10.1.2024
- Vilka, H. 2023: Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House Oy. Princeton, Tallinna 2023.
- Vuorinen, R. 1997: Minän synty ja kehitys. 2. uud. painos. WSOY Kirjayksikköpaino, Porvoo, 1998.
- West, D. ja Farrington, D. 2013: Cambridge Study in Delinquent Development. Luettavissa: <https://www.crim.cam.ac.uk/sites/www.crim.cam.ac.uk/files/hors299.pdf> Luettu 3.11.2023.

Kuvien lähteet:

Kuvio 1. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Tilastokeskus. Luettavissa: <https://www.stat.fi/tilasto/rpk>. Tilastot poimittu 10.11.2023.

Kuva 1. Anja Laurilan kotisivu. Eriksonin kehitysteoria. Nähtävissä: <https://www.anjalaurilankoti-sivu.com/eriksonin-kehitysteoria>.

Kuva 2. Salminen, A. 2011: Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Kirjallisuuskatsauksen tyyppien ryhmittely. Nähtävissä: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.